

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สวนสวยด้วยสองมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดสำคัญจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
  - 2.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 2.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 2.3 ประเภทของหลักสูตร
  - 2.4 การพัฒนาหลักสูตร
  - 2.5 ปรัชญาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
  - 2.6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
  - 2.7 การพัฒนาหลักสูตรรายวิชา
3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
  - 3.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
  - 3.2 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
  - 3.3 สาเหตุและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
  - 3.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดสวน
5. บริบทของโรงเรียน โนนหันวิทยายน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. แนวคิด

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้

และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ดังนี้

4.1 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

4.1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มี วัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูล ข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดย คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิด สังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูล สารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดย คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4.1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำ กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การ จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของ สังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น

4.1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

4.2.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

4.2.2 ซื่อสัตย์สุจริต

4.2.3 มีวินัย

4.2.4 ใฝ่เรียนรู้

4.2.5 อยู่อย่างพอเพียง

4.2.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

4.2.7 รักความเป็นไทย

4.2.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

5. มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

5.1 ภาษาไทย

5.2 คณิตศาสตร์

5.3 วิทยาศาสตร์

5.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

5.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

5.6 ศิลปะ

5.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

5.8 ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

6. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

6.1 ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้การทำงานอย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้องเหมาะสม คุ่มค่าและมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ ๆ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะมีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่องาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน อันจะนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาตนเองได้ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือและแข่งขันในระดับสากลในบริบทของสังคมไทย

6.2 วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระที่เน้นกระบวนการทำงานและการจัดการอย่างมีระบบ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการออกแบบงานและทำงานอย่างมีกลยุทธ์ โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้และประยุกต์ใช้ในการทำงาน รวมทั้งการสร้างพัฒนาผลิตภัณฑ์และวิธีการใหม่ เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีจึงกำหนดการเรียนรู้ ชีวงาน กระบวนการจัดการ และการแก้ปัญหาเป็นสำคัญบนพื้นฐานของการใช้หลักการและทฤษฎีเป็นหลักในการทำงานและการแก้ปัญหา งานที่นำมาฝึกฝนเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของกลุ่มนั้น เป็นงานเพื่อการดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคม และงานเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งงานทั้งสองประเภทนี้ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้

กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยีแล้ว ผู้เรียนได้รับการปลูกฝัง และพัฒนาให้มีคุณภาพและศีลธรรม การเรียนรู้จากการทำงาน และการแก้ปัญหาของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเป็นการเรียนรู้ ที่เกิดจากการ บูรณาการความรู้ ทักษะ และความคิดที่หลอมรวมกันจนเกิดเป็นคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งด้านคุณภาพและศีลธรรมตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

6.3 คุณภาพของผู้เรียน

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ การออกแบบ และเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ
- 2) มีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการ การแสวงหาความรู้ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่
- 3) มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประณีต ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เอื้อเฟื้อ เสียสละและมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานและ อาชีพสุจริต ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เน้น การปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงาน เพื่อให้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. การออกแบบและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนา ความสามารถของมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้าง สิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ หรือเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต
3. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นสาระเกี่ยวกับกระบวนการ เทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การ แก้ปัญหาหรือการสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4. การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพ สุจริตและเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

6.4 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ จัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกันและทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจ เห็นคุณค่าและใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีคุณธรรม

สาระที่ 4 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาอาชีพมีคุณธรรมและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

6.5 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ จัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

ตัวชี้วัด

1. อธิบายวิธีการทำงานเพื่อการดำรงชีวิต
2. สร้างผลงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และมีทักษะการทำงานร่วมกัน

3. มีทักษะการจัดการในการทำงาน
  4. มีทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในการทำงาน
  5. มีทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อการดำรงชีวิต
  6. มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน
  7. ใช้พลังงาน ทรัพยากร ในการทำงานอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 2. 1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของ เครื่องใช้หรือวิธีการตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วม ในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

- ตัวชี้วัด
1. อธิบายและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับศาสตร์อื่นๆ
  2. วิเคราะห์ระบบเทคโนโลยี
  3. สร้างและพัฒนาสิ่งของเครื่องใช้หรือ วิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยี อย่างปลอดภัย โดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพฉายและแบบจำลองเพื่อนำไปสู่การสร้างชิ้นงาน หรือ ถ่ายทอดความคิดของวิธีการเป็นแบบจำลองความคิดและการรายงานผล โดยใช้ซอฟต์แวร์ช่วย ในการออกแบบหรือนำเสนอผลงาน
  4. มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการ ในงานที่ผลิตเอง หรือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ผู้อื่นผลิต
  5. วิเคราะห์และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืนด้วยวิธีการของเทคโนโลยีสะอาด
- สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรฐาน ง 3. 1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีคุณธรรม

- ตัวชี้วัด
1. อธิบายองค์ประกอบของระบบสารสนเทศ
  2. อธิบายองค์ประกอบและหลักการทำงานของคอมพิวเตอร์
  3. อธิบายระบบสื่อสารข้อมูลสำหรับเครือข่ายคอมพิวเตอร์
  4. บอกคุณลักษณะของคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่อพ่วง
  5. แก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
  6. เขียนโปรแกรมภาษา

7. พัฒนาโครงการงานคอมพิวเตอร์
8. ใช้ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ให้เหมาะสมกับงาน
9. ติดต่อสื่อสาร ค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต
10. ใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูลให้เป็นสารสนเทศเพื่อประกอบ การตัดสินใจ
11. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนำเสนองานในรูปแบบที่เหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ของงาน
12. ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสร้างชิ้นงานหรือโครงการอย่างมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ
13. บอกข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระที่ 4 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 4. 1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

- ตัวชี้วัด
1. อภิปรายแนวทางสู่อาชีพที่สนใจ
  2. เลือก และใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับอาชีพ
  3. มีประสบการณ์ในอาชีพที่ถนัดและสนใจ
  4. มีคุณลักษณะที่ดีต่ออาชีพ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “currere” หมายถึง “running course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า “running sequence or learning experience” (Armstrong, 1986) หลักสูตรเป็นศัพท์ทางการศึกษาคำหนึ่งที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคย และมีผู้ให้ความหมายไว้มากมายและแตกต่างกันไป เช่น กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ รายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ ด้านวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวให้ดี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533) กมล สุดประเสริฐ (2526) ชำรง บัวศรี (2542) แรมสมร อยู่สถาพร (2533) และชาติรี สารานู (2544) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรรวมความว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา มีคุณธรรม จริยธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามสภาพของสังคมในขณะนั้น ๆ หลักสูตรมิได้หมายความว่า

เพียงแต่หนังสือหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสอนนักเรียนของครูด้วย โดยจัดเนื้อหา สารกิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องกับ สงบ ลักษณะ (2542) นิคม ชมภูหลง (2542) และสงกรานต์ จำปาบุรี (2544) ที่กล่าวว่าหลักสูตรคือมวลประสบการณ์ที่ปวงที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพสากล และมาตรฐานที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ อันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพสากล และมาตรฐานที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ อันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ดร. เอกวิทย์ ณฑ (2511) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร หมายถึง ประมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับเด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อมต่างๆ ฯลฯ เมื่อประมวลกันเข้าแล้วก็จะกลายเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก หลักสูตร คือ สิ่งใดก็ตาม ซึ่งมุ่งหวังจะเกิดการเรียนรู้แก่เด็ก ๆ” และ มาเรียม นิลพันธุ์ (2543) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง เอกสารข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามพัฒนาไปในแนวทางที่ต้องการ

ดร.ภิญโญ สาธร (2526) ให้ความหมายของทัศนะของนักบริหารการศึกษาว่า “หลักสูตร น่าจะหมายถึง โครงการศึกษาที่จะกำหนดให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามแผนการศึกษา หรือโครงการศึกษาที่โรงเรียนปฏิบัติเพื่อบรรลุผลทางการศึกษาตามแผนการศึกษา

หลักสูตร คือ โครงการเตรียมนักเรียนหรือเยาวชนของชาติให้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม สังคมแต่ละสังคมไม่จำเป็นที่จะต้องการหรือมีความจำเป็นเหมือนกัน สังคมไทยจึงต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่ได้ศึกษารวบรวมมาจากสภาพความต้องการและสภาพความเป็นของสังคมไทย การแปลวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไทยไม่จำเป็นที่จะนำมาใช้ให้ดีในสภาพสังคมไทย”

หลักสูตรโดยทั่วไปอาจมีความหมายอย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ ความหมายในวงแคบ และ ความหมายในวงกว้าง ความหมายในวงแคบหมายถึงวิชาและเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นมากน้อยเพียงใด จะต้องเรียนอะไรบ้าง

ในความหมายกว้างๆ หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่เรียน จัดให้กับนักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ ทักษะ เกิดความคิดและทัศนคติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการคือ

ประการแรก หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชา ที่จัดไว้เป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตร สังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น ความมุ่งหมายของหลักสูตรในข้อนี้หมายถึงหลักสูตรเป็น วิชาๆ

ประการที่สอง หลักสูตร คือ คำโคร่งทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่ง โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้มีความรู้จบชั้น หรือให้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้เข้าเรียนต่อในทาง วิชาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

ประการสุดท้าย หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาหรือการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียน ได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา ความหมายในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่ง และประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง หลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลง หลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่ เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดย ไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร ”

คำว่าหลักสูตร (Curriculum) มีความหมายได้หลายอย่าง เมื่อศึกษาความหมายของ หลักสูตรตามนิยามที่มีผู้ให้ไว้ สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็น สิ่งที่คาดหวัง (Intended) กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actualized) และกลุ่มที่มอง หลักสูตรครอบคลุมทั้งสองกลุ่มที่กล่าวมา กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวัง ได้แก่ กลุ่มที่ ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือวิชาและเนื้อหาวิชา หลักสูตรเป็นโปรแกรมการศึกษา หลักสูตรเป็น เอกสาร และที่หมายถึงหลักสูตรแม่บท ส่วนกลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้แก่กลุ่มที่ ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือประสบการณ์

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรนักรศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบ ของหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (1950) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรคือ

1. จุดมุ่งหมาย (Education purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (Education experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of education experience) เพื่อให้การสอน

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผล (Determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ทาบ (Taba, 1962) ได้ให้ความเห็นว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 อย่าง คือ 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เฉพาะวิชา 2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับแต่ละวิชา 3) กระบวนการเรียนการสอนและ 4) โครงการประเมินผลตามหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ นิรมล ศตวุฒิ และคณะ (2542) ที่กล่าวว่าหลักสูตรโดยทั่วไปจะมีส่วนประกอบคือ หลักการ จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายเฉพาะ โครงสร้าง ระยะเวลาการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน และแนวทางการใช้หลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการออกแบบในลักษณะใดก็ตาม จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. จุดหมายและจุดประสงค์ (Aims and objectives)

1.1 จุดหมาย เป็นสิ่งที่กำหนดไว้กว้าง ๆ เน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน

1.2 จุดประสงค์ เป็นสิ่งที่กำหนดเฉพาะเรื่องในระดับกลุ่มวิชา กลุ่มประสบการณ์

และรายวิชา

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Contents and experiences)

2.1 เนื้อหาสาระ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ □

2.2 ประสบการณ์ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยม อันพึงปรารถนาให้ผู้สอนได้นำไปพิจารณาตัดสินใจสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพ ผู้เรียน และชั้นเรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ และมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ค้นหาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผล เป็นงานใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นกระบวนการ

สูนีย์ ภูพันธ์ (2546) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum aims) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่าน หลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ลำดับเนื้อหาสาระ และการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่ การปฏิบัติประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการสอน

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) คือการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดและอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

ธำรง บัวศรี (2542) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ควรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรตามที่นักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาได้กำหนดไว้ตามที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตร มี 4 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ประการของหลักสูตร ต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกันดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

3. ประเภทของหลักสูตร

ประเภทของหลักสูตรแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject matter curriculum or subject centered curriculum)
2. หลักสูตรหมวดวิชา (Fusion or fused curriculum)
3. หลักสูตรสัมพันธ์ (Correlation or correlated curriculum)
4. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Broad fields curriculum)
5. หลักสูตรแกนกลาง (Core curriculum)
6. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience curriculum)
7. หลักสูตรบูรณาการ (Integration or integrated curriculum)

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject matter curriculum or subject centered curriculum)

เพื่อความเข้าใจรูปแบบของหลักสูตรเนื้อหาได้อย่างชัดเจน ดร.สุจิต เพียรชอบ เสนอลักษณะหลักสูตรของเนื้อหาวิชาดังนี้ (สุจิต เพียรชอบ, 2521)

1.1 หลักสูตรเนื้อหาวิชาประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระสำคัญ ซึ่งได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ กฎและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งจะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเนื้อหาวิชาในแต่ละวิชาต่อไป

1.2 หลักสูตรแบบนี้เน้นที่เนื้อหาความรู้ ไม่ได้เน้นที่ผู้เรียน ผู้สร้างหลักสูตรจึงได้สร้างหลักสูตรโดยคำนึงถึงความรู้และสาระสำคัญเป็นหลัก

1.3 หลักสูตรแบบนี้จัดขึ้นตามความต้องการของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็ก ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ความต้องการและความสนใจของเด็กไม่ใช่เรื่องสำคัญมากนัก คุณค่าของหลักสูตรที่มีต่อเด็กก็อยู่ที่การเรียนรู้เนื้อหา ถ้าเด็กเรียนได้สอบผ่านก็ถือว่าใช้ได้ ถ้าเรียนไม่ดี เรียนซ้ำ ก็ต้องท่องซ้ำ เรียนซ้ำจนกว่าจะสอบผ่าน

1.4 หลักสูตรเน้นที่ผลการเรียน เด็กทุกคนต้องเรียนทุกสิ่งทุกอย่างที่เหมือน ๆ กัน และจะต้องมีความรู้สอบผ่านข้อสอบอย่างเดียวกัน จากสาระเนื้อหาอย่างเดียวกัน ไม่มีการจัดเนื้อหาสาระที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.5 หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อเนื้อหาวิชาเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงจากความต้องการหรือความผันแปรในสังคม

1.6 หลักสูตรประเภทนี้ไม่ถือว่าจิตวิทยาในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาวิชาเป็นเครื่องกำหนดวิธีสอน การสอนจึงเน้นในด้านครูบรรยาย นักเรียนท่องจำ เน้นเรื่องการสอบใหญ่ สอบย่อย นักเรียนจึงไม่มีใครมีส่วนร่วมในการเรียน การแสดงความคิดเห็นหรือความคิดริเริ่มใด ๆ ทั้งสิ้น

1.7 การจัดเนื้อหาวิชาจัดเรียงตามลำดับอย่างมีระเบียบระบบ เรียงตามเรื่องหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่มีความคล่องตัวในการที่จะจัดเนื้อหาให้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

2. หลักสูตรหมวดวิชา (Fusion or fused curriculum)

หลักสูตรเนื้อหาวิชาของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2493 นั้นแยกออกเป็นรายวิชาย่อย ๆ เช่น วิชาภาษาไทย จะประกอบด้วยรายวิชาย่อย ๆ ได้แก่ คัดไทย เขียนไทย ย่อไทย เรียงความ เขียนจดหมาย อ่านเอาเรื่อง ไวยากรณ์ สายวิชาอื่น ๆ ก็แยกออกเป็น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม เลขคณิต เรขาคณิต ฯลฯ เนื่องจากรูปแบบของหลักสูตรมีลักษณะดังกล่าว การประเมินผลของการศึกษาหรือการเรียนรู้ของนักเรียนก็คือ การวัดความสำเร็จด้วยคะแนนความจดจำเนื้อหาวิชา แต่ละวิชา ใครมีความสามารถจดจำแล้วถ่ายทอดออกมาได้มาก ก็ถือว่ามีความสามารถมาก ถ้าใครจดจำและถ่ายทอดออกมาได้น้อย ก็ถือว่าไม่มีความสามารถหรือไม่เก่ง จากจุดอ่อนดังกล่าว หลักสูตรเนื้อหาวิชาจึงได้รับการพัฒนาเป็นหลักสูตรหมวดวิชา โดยการรวมวิชาย่อย ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันผสมผสานในด้านเนื้อหาเข้าเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนของเนื้อหาและสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้งการประเมินผลด้วย ดังปรากฏในหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2503 และบางส่วนของหลักสูตรมัธยมศึกษาปี พ.ศ.2521 ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวเป็นหมวดวิชาต่าง ๆ เช่น หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาสังคม หมวดวิชาคณิตศาสตร์ หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ หมวดวิชาพลานามัย หมวดวิชาศิลปศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรสัมพันธ์ (Correlation or correlated curriculum)

หลักสูตรสัมพันธ์คือ หลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชาหรือระหว่างวิชา แนวคิดของหลักสูตรสัมพันธ์นี้ เป็นแนวคิดที่จะพยายามขจัดปัญหาอันเกิดขึ้นในหลักสูตรหมวดวิชา เนื่องจากหลักสูตรหมวดวิชานั้นมีขอบเขตของเนื้อหาอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนในด้านเนื้อหาประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งการกำหนดครุให้อยู่แต่ละหมวดวิชา ทำให้ขาดความสัมพันธ์ในเนื้อหาที่ต่างหมวดวิชากัน

หลักสูตรสัมพันธ์พยายามกำหนดเนื้อหาวิชาในวิชาใดวิชาหนึ่งหรือหมวดใดหมวดหนึ่งตามเนื้อหาสาระและโครงสร้างของวิชานั้น ๆ แล้วนำเนื้อหาสาระวิชาอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กันมารวมเข้าไว้ด้วยกัน ดร.สุจิตต์ เพียรชอบ ได้กล่าวถึงวิธีการที่จะทำให้หมวดวิชาและแต่ละวิชาสัมพันธ์ มี 4 วิธี คือ (สุจิตต์ เพียรชอบ, 2521)

1) การจัดให้มีการสัมพันธ์ระหว่างวิชาในระดับที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก เช่น ครูสอนวรรณคดี ก็อาจให้นักเรียนวาดภาพประกอบเป็นการแสดงออกซึ่งจินตนาการของนักเรียน นักเรียนอาจร่วมกันร้องเพลง เล่นละคร หรืออาจแสดงบทบาทสมมติ กระบวนการเรียนการสอน เช่นนี้ คือการสอนวิชาภาษาไทยให้สัมพันธ์กับวิชาศิลปศึกษา หรืออาจสัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์

2) หมวดวิชาสังคมศึกษาและหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ มีเนื้อหาบางอย่างซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงกัน เช่น ในเรื่องของสุริยจักรวาล ครูทั้งสองหมวดช่วยกันคิดและวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ก็จะทำให้วิชาภูมิศาสตร์และวิชาวิทยาศาสตร์ในเรื่องของวิชาฟิสิกส์มีความสัมพันธ์กันมากขึ้นและในความรู้ลึกของผู้เรียนก็จะรู้ลึกสูกสณานและจะเรียนเพียงครั้งเดียวก็จะครอบคลุมเนื้อหาทั้งสองวิชา

3) ถ้าปัญหาเกิดขึ้นเหมือนกรณีที่สอง ครูทั้งสองหมวดวิชาอาจวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ดำเนินการสอนร่วมกัน และใช้เวลาการสอนเป็นช่วงระยะยาว ยาวเป็นหลาย ๆ คาบติดต่อกัน

4) การกำหนดหัวข้อเรื่องหรือปัญหาต่าง ๆ มักจะต้องอาศัยความเกี่ยวพันของหมวดวิชาหรือวิชาหลาย ๆ สาขาพิจารณาร่วมกัน กิจกรรมการเรียนการสอนก็จำเป็นต้องอาศัยวิธีการหลาย ๆ อย่าง เช่น ในเรื่องปัญหาที่เกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม ปัญหาการวางแผนครอบครัว ต้องอาศัยเนื้อหาทั้งทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์ เป็นต้น

4. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Broad fields curriculum)

ดร.สุมิตร คุณากร ได้ชี้ให้เห็นว่าบรรดาหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรเนื้อหาวิชา (ซึ่งมีหลักสูตรหมวดวิชาหลักสูตรสัมพันธ์และหลักสูตรสหสัมพันธ์) หลักสูตรสหสัมพันธ์ยังคงใช้กันอยู่ เพราะมีการผสมผสานของความรู้มากกว่า (สุมิตร คุณากร, 2520) นอกจากนี้แล้วการจัดหมวดวิชาเป็นสหสัมพันธ์หรือหมวดวิชาแบบกว้างนี้ก็มักจะทำกันในโรงเรียนระดับประถมและระดับมัธยมต้นมากกว่าระดับมัธยมปลาย ดร.สุจิตต์ เพียรชอบ (สุจิตต์ เพียรชอบ, 2521) ได้ยกตัวอย่างหลักสูตรสหสัมพันธ์ที่นิยมใช้ในโรงเรียนประถมและมัธยมต้นในรัฐเท็กซัสนั้น แบ่งเป็นหมวดวิชาใหญ่ ๆ 5 หมวดวิชา ดังนี้

1) หมวดวิชาภาษา ประกอบด้วย วรรณคดี การอ่าน การแสดงออกแบบสร้างสรรค์ การสื่อสาร การใช้ภาษา หลักภาษา การวิเคราะห์ภาษา การสะกดคำ เป็นต้น

2) หมวดวิชาสังคมสัมพันธ์ ประกอบด้วย การผลิต การจำหน่าย การอุปโภคบริโภค การคมนาคม การปกครอง การศึกษา ความประพฤติ สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3) หมวดวิชาคหกรรมและอาชีพ ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเตรียมอาชีพ การเรือน การแนะแนวอาชีพต่าง ๆ

4) หมวดวิชาศิลปะสร้างสรรค์และนันทนาการ ประกอบด้วย วิชาสุขศึกษา ลักษณะนิสัย การแสดงออก การพัฒนาการทางร่างกาย ดนตรี ศิลปะ นันทนาการ วาดเขียน สรีรวิทยา เป็นต้น

5) หมวดวิชาธรรมชาติ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย วิทยาศาสตร์เบื้องต้น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ทั่วไป วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์และประยุกต์ เลขคณิต ชีววิทยา และ ฟิสิกส์

5. หลักสูตรแกนกลาง (Core curriculum)

หลักสูตรแกนกลางมีลักษณะคล้ายกับหลักสูตรหมวดวิชา หลักสูตรสัมพันธ์ และหลักสูตรสหสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงเข้าอยู่เป็นหมวดหมู่เดียวกัน แต่เน้นวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจำเป็นปัญหาของส่วนบุคคลหรือส่วนรวมก็ได้ เมื่อกระบวนการเรียนการสอนเน้นการแก้ปัญหาเป็นหลักดังกล่าวแล้ว เวลาเรียนแทนที่จะใช้คาบละ 50 หรือ 55 นาที ก็ต้องใช้เวลาเป็น 2 หรือ 3 ชั่วโมง ติดต่อกัน นอกจากกระบวนการแก้ปัญหาและเวลาเรียนแล้ว บทบาทของครูก็จะเปลี่ยนไปเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาทั้งเป็นรายบุคคลหรือรายหมู่ นักเรียนจะมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาโดยตรง หลักสูตรแกนกลางนี้ปรากฏในช่วงปีการศึกษา 2508-2513 ซึ่งเป็นช่วงที่กรมวิชาการพยายามปรับปรุงหลักสูตรปี 2503 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งในวงการศึกษามองไทยเรารู้จักหลักสูตรแกนกลางในนามของ “การเรียนการสอนแบบหน่วย” เช่น การรวมวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทยเข้าด้วยกัน แล้วตั้งหัวข้อขึ้นมาพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาตอนต้นและตอนปลาย นักเรียนก็จะเรียนภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมแต่ละสมัยควบคู่กันไป และในบางครั้งอาจครอบคลุมไปถึงระบบเศรษฐกิจและการปกครองอีกด้วย

6. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience curriculum)

หลักสูตรประสบการณ์ได้รับการพัฒนาขึ้นมา ก็เนื่องจากนักศึกษามีความเชื่อว่านักเรียนควรเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือประสบการณ์ใด ๆ ก็ตาม ต้องจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิต หลักสูตรประสบการณ์จำเป็นต้องให้ผู้เรียนมีบทบาทและส่วนร่วมในการเลือกหากิจกรรมการเรียนที่มีประโยชน์และ

ตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและลักษณะการร่วมกิจกรรมนั้นต้องอยู่บนรากฐานของความถนัดและความสนใจของนักเรียน หลักสูตรประสบการณ์มีลักษณะตรงข้ามกับหลักสูตรเนื้อหาวิชาอย่างเห็นได้ชัด เพราะหลักสูตรเนื้อหาวิชายึดเนื้อหาวิชาเป็นจุดศูนย์กลาง แต่หลักสูตรประสบการณ์ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ ครูต้องเป็นทั้งนักวางแผน นักจิตวิทยา นักแนะแนวและนักพัฒนาการ

หลักสูตรประสบการณ์นี้มีความหมายเช่นเดียวกับ “หลักสูตรเด็กเป็นศูนย์กลางของ ดิวอี้” (The Dewey Child Centered Curriculum) “หลักสูตรชีวิต” (The Persistent Life Situations Curriculum) ซึ่งยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยการเลือกและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนตามปัญหาและประสบการณ์ที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

7. หลักสูตรบูรณาการ (Integration or Integrated Curriculum)

หลักสูตรต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วเมื่อตอนต้น ๆ นั้น ล้วนแต่เป็นหลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลักหรือไม่ก็พยายามปรับปรุงเนื้อหาวิชาเข้าเป็นหมวดหมู่ ทั้งแคบและกว้าง จะมีหลักสูตรประสบการณ์เท่านั้นที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนหลักสูตรบูรณาการหรือหลักสูตรสหวิทยาการนั้น มีลักษณะแตกต่างจากหลักสูตรดังกล่าวมาก เพราะว่าหลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกมาจากหลายสาขาวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์ เป็นการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สัมพันธ์และต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต

4. การพัฒนาหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development) จะมีความหมายครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตรการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

บุญมี เณรยอด (2531) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมและเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สังค อุทรานันท์ (2532) กล่าวคำว่า “การพัฒนา” หรือ คำในภาษาอังกฤษว่า “development” มีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้น หรือ ทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว

ให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่งก็คือ เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร อย่างเป็นระบบซึ่งมีขั้นตอนสำคัญสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าประสงค์ จุดหมายและจุดประสงค์ หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้ว จะพิจารณาและกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา

ขั้นที่ 3 การเลือกและการจัดเนื้อหา จะต้องมีความถูกต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน มีความยากง่าย สอดคล้องเหมาะสมกับวัย เนื้อหาต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และเนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ ในแง่ของความพร้อมด้านเวลา ผู้สอน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว รวมไปถึงยุทธวิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การกำหนดอัตราเวลาเรียน หลักเกณฑ์ในการวัดประเมินผลการเรียน กำหนดเวลาเรียนการสอน โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อนหลังให้สัมพันธ์กับจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ส่วนการวัดผลประเมินผล ควรกำหนดวิธีการเกณฑ์การจบหลักสูตร

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากร่างหลักสูตรแล้วต้องมีการตรวจสอบข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

ขั้นที่ 7 การประเมินผลหลักสูตร เมื่อใช้หลักสูตรไปได้สักระยะหนึ่ง ควรมีการประเมินผลหลักสูตรในด้านต่างๆว่ามีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากที่ได้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร อาจจะต้องมีการศึกษาปัญหาเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องให้หลักสูตรเหมาะสมยิ่งขึ้น

หัทธยา เจริญศักดิ์ (2539) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาหรือคิดประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมหรือดียิ่งขึ้น

สวัสดี จงกล (2547) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การเกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาหรือคิดประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมหรือดียิ่งขึ้น

จากการที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับ แต่งเสริม เติมต่อ หรือการดำเนินงานอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

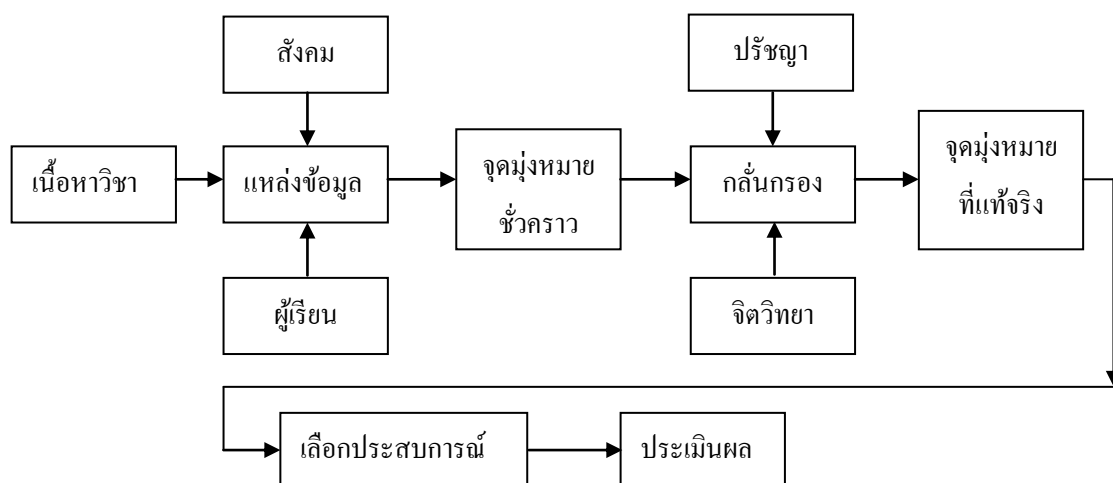
5. ทฤษฎีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษาามีหลายรูปแบบ การเลือกรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เนื่องจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจะเป็นแนวทาง เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบหรือกระบวนการ พัฒนาหลักสูตรอย่างหลากหลายจากนักการศึกษา ทั้งนักการศึกษาไทยและต่างประเทศดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1950) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น ต้นแบบที่มีนักการศึกษาหลายท่านนำไปประยุกต์ปรับปรุง โดยแนวคิดของไทเลอร์จะมุ่งให้ ความสำคัญเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์ ประสิทธิภาพของประสบการณ์ และการ ประเมินผลตามจุดมุ่งหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ ไทเลอร์ได้วางแบบโครงสร้างของหลักสูตร โดย ให้หลักการ และเหตุผลในการสร้างหลักสูตรไว้ 4 ประการ ที่ผู้สร้างหลักสูตรควรจะต้องตอบคำถามที่ เป็นพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรที่จะแสวงหา
3. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้นเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้
4. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรที่จะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ

ไทเลอร์เน้นว่าคำถามทั้ง 4 ข้อนี้จะเรียงลำดับลงมา เพราะฉะนั้นการตั้งจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เมื่อกำหนดรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ สามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler Model)

ที่มา: Tyler, Ralph W. (2006). **The Steps of Curriculum Development**. (Online), accessed 9 January. Available from [www.triangcle.co.uk /pdf/validate.asp?](http://www.triangcle.co.uk/pdf/validate.asp)

จากแผนภาพที่ 2 แสดงถึงแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มต้นด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว (Tentative) โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิด (Sources) ที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่งด้วยกันคือ

1. ศึกษาจากสังคม
2. ศึกษาจากตัวผู้เรียน
3. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา

ข้อมูลที่ได้จากทั้งหมดนี้จะเป็นเครื่องช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายอย่างคร่าว ๆ จุดมุ่งหมายที่ได้ในขั้นนี้บางครั้งมีมากเกินไปที่จะจัดเข้าไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด จึงควรให้มีการเลือกจุดมุ่งหมายข้อที่สำคัญและสอดคล้องกันให้เหลือน้อยลง เพื่อนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติขั้นต่อไป ไทเลอร์ได้เสนอว่าการเลือกจุดมุ่งหมายควรผ่านการกลั่นกรองเพื่อคัดข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องออก 2 ขั้นตอนคือ

1. พิจารณาหลักจิตวิทยาการเรียนรู้
2. พิจารณาหลักปรัชญา

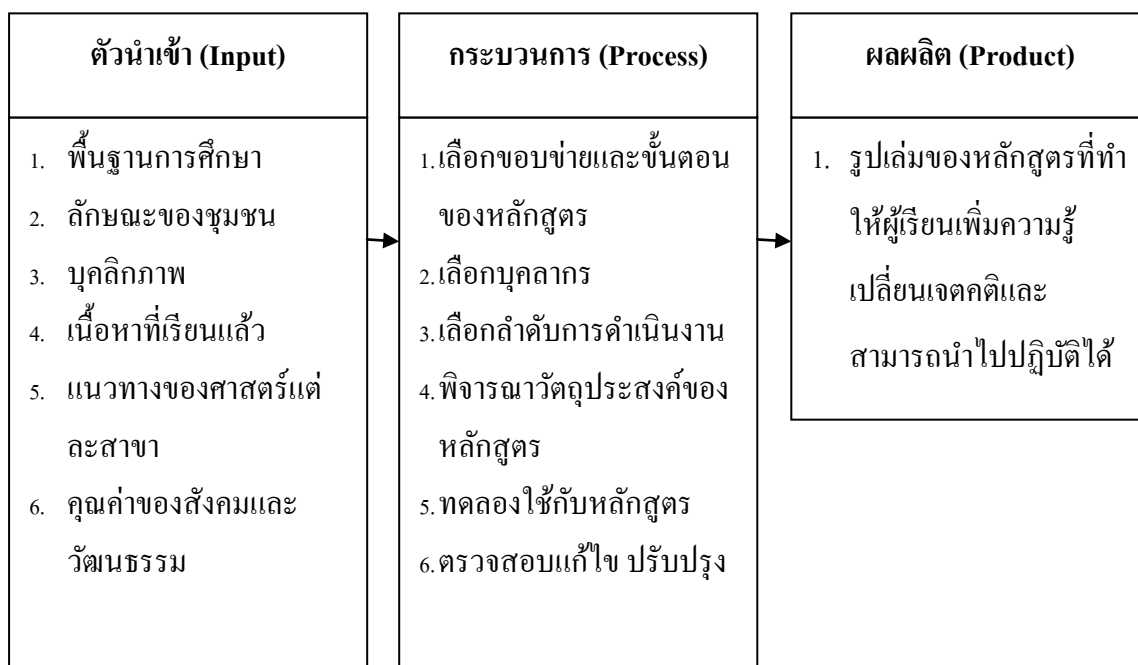
จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วนี้เรียกว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริง (Precise objectives)

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning experience) ในการวางโครงสร้างของหลักสูตร ไทเลอร์ได้ตั้งคำถามข้อที่ 2 ไว้ว่าจะเลือกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไรจึงจะช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จุดมุ่งหมายที่ระบุทั้งพฤติกรรมและเนื้อหา นั้น เป็นจุดหมาย

ปลายทางที่ต้องการไปถึง (Ends) แต่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้นั้นเป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงจุดหมายที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของแนวคิด ในการจัดสร้างหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นขั้นสุดท้ายที่จะทำให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตรรู้ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะจัดขึ้นบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้เพียงใด

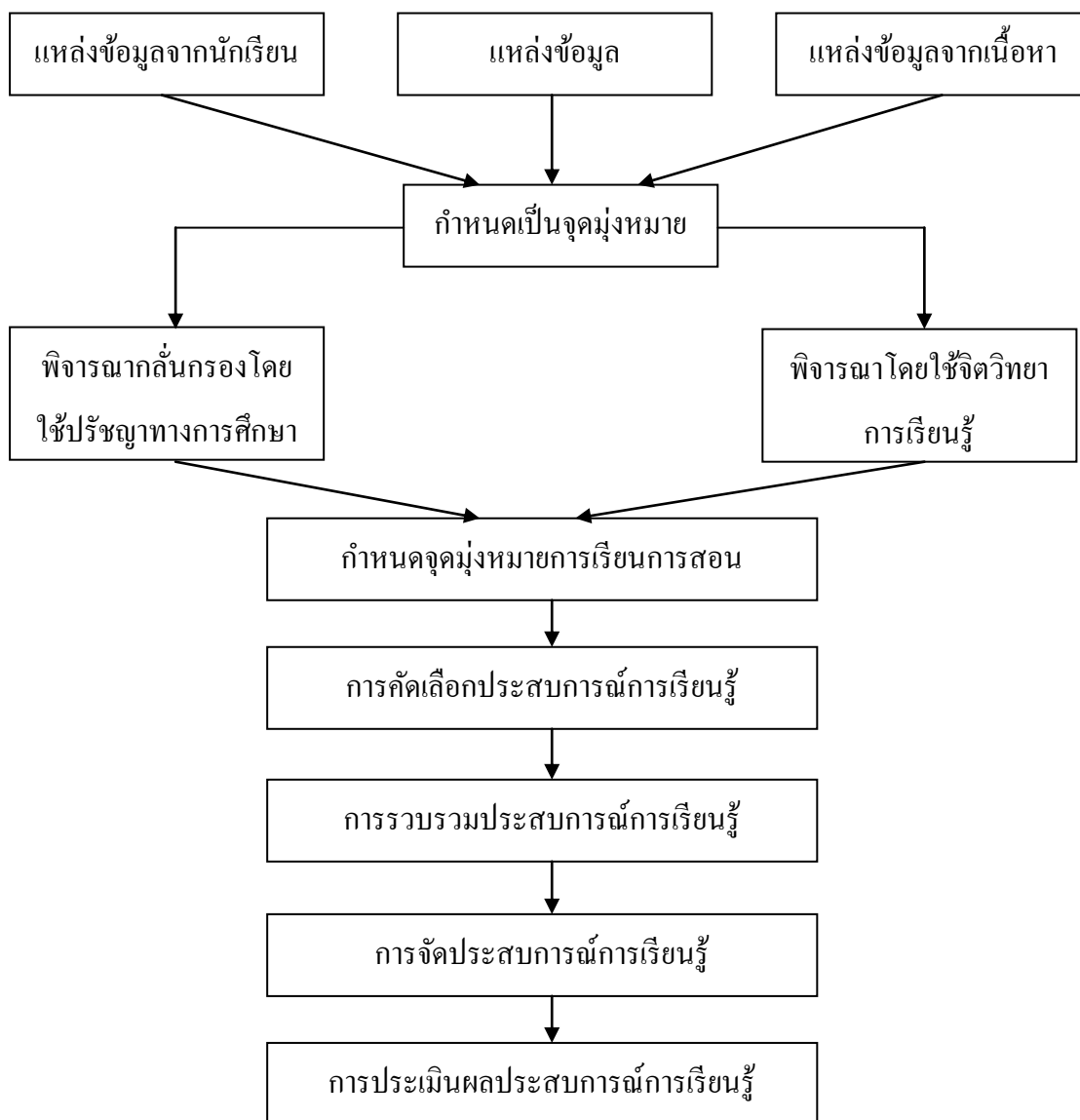
สำหรับ โบแชมปี (Beauchamp, 1981) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบที่เป็นระบบระเบียบโดยกำหนดขั้นตอนของการทดลองใช้ การทบทวนการแก้ไข ซึ่งมีกระบวนการที่ประกอบด้วยตัวนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) ดังนี้

แผนภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโบแชมปี

ที่มา: Beauchamp George A. (1981). **Curriculum Theory**. 4th ed. (Itasca: F.E Peacock Publisher.

ส่วนโอลิวา (Oliva, 1992) ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ มาปรับขยายโดยเพิ่มกระบวนการวางแผนภายหลังจากการกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา

ที่มา: Oliva, Peter F. (1992). **Developing Curriculum**. 3rd ed. (New York: Harper Collins Publisher.

ทาบ (Taba, 1962) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass roots approach” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบเชื่อว่าผู้ที่ทำหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบนี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับ ไทเลอร์แต่ต่างกันตรงวิธีการที่ ไทเลอร์เสนอนั้นค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ “Top-down” คือ

การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการ ให้ครูปฏิบัติและผู้บริหารสั่งการมายังครูผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบามีดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจความต้องการ (Diagnosis of needs) ครูหรือผู้ร่างหลักสูตรเริ่มกระบวนการ ด้วยการสำรวจความต้องการของนักเรียนที่หลักสูตรได้วางแผนไว้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) หลังจากที่ครูได้ระบุความต้องการของนักเรียนแล้ว ครูกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผล

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา (Selection of contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร ซึ่งควรเลือกเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรงและสำคัญด้วย

ขั้นที่ 4 การจัดเนื้อหา (Organization of contents) เมื่อครูเลือกเนื้อหาได้แล้ว ต้องจัดเนื้อหาโดยเรียงลำดับขั้นตอนให้ถูกต้อง คำนึงถึงวุฒิภาวะของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) เมื่อได้เนื้อหาแล้วครูคัดเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์เรียนรู้ (Organization of learning experiences) กิจกรรมการเรียนการสอนควรได้รับการจัดเรียงลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับเนื้อหา แต่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 7 การประเมินผลและวิธีการประเมินผล (Evaluation and means of evaluation) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จและทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis, 1981) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเขามีแนวคิดที่หลักสูตรเป็นแผนการในการจัดโอกาสการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น หลักสูตรจึงต้องมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. เป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Goals, objectives and domains) การพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายหลักสูตรเป็นครั้งแรก เป้าหมายแต่ละประเด็น จะบ่งบอกถึงขอบเขตหนึ่ง ๆ ของหลักสูตร ซึ่งเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิสได้เสนอไว้ว่ามี 4 ขอบเขตที่สำคัญ คือ พัฒนาการส่วนบุคคล (Personal development) สมรรถภาพทางสังคม (Social competence) ทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continued learning skills) และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialization) นอกจากนี้ยังมีขอบเขตอื่นๆ อีก ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรอาจจะพิจารณาตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและลักษณะทางสังคม เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขตต่าง ๆ ของหลักสูตร

จะได้รับข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐ ข้อค้นพบจากงานวิจัยต่าง ๆ ปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) เมื่อกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกแล้ว

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation) หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบหลักสูตรแล้วขั้นตอนต่อไป คือการนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูผู้สอนต้องวางแผนและจัดทำแผนการสอนตามรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนเลือกวิธีการสอน คือ วัสดุการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation) การประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนต้องเลือกวิธีการประเมินเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร ซึ่งเป็นทั้งการประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative evaluation) และการประเมินผลรวม (Summary evaluation) ทั้งนี้ เพื่อนำผลการประเมิน ไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า แนวคิดของนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนั้น เห็นว่าเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ เป็นวงจร เชื่อมโยง

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นการกำหนดลักษณะ ระเบียบ วิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น โดยมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ได้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยสามมิติ (Dimensions) คือ มิติที่หนึ่ง การวางแผนจัดทำหรือยกร่างหลักสูตร (Curriculum planning) มิติที่สอง การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation) และมิติสุดท้ายการประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation) การพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่าแต่ละมิติมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังมีผู้รู้หรือนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ได้กล่าวถึงรูปแบบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ต่างกัน

นิคม ชมภูหลง (2545) ได้สรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ สภาพความต้องการของท้องถิ่น สภาพจัดการศึกษา และสภาพความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน

2. การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง ได้แก่ คำชี้แจง เหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร หลักของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล คำอธิบายรายวิชา ตารางวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม รายละเอียดของเนื้อหาของแต่ละหน่วยโดยละเอียด พร้อมภาพประกอบทุกขั้นตอน และบรรณานุกรมซึ่งจะต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาอย่างจริงจัง แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

3. การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยจะต้องมีการกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ มีการประชุมพิจารณาร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาเรียน วิธีการวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร

4. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ มีการขออนุมัติหลักสูตร จัดทำตารางแผนการใช้หลักสูตรประชาสัมพันธ์หลักสูตร เตรียมความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ วัสดุหลักสูตร โดยการใช้หลักสูตร อาจเป็นการสอนเองหรือให้คนอื่นสอนแทน และจะต้องมีการจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรโดยระบุขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด

5. การประเมินผลก็นำหลักสูตรไปทดลองใช้ มีการวางแผนการประเมิน ประเมินย่อยประเมินรวบยอด ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

6. การปรับปรุงแก้ไข เพื่อปรับแก้หลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน สื่อและเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้สมบูรณ์และมีคุณภาพ

เคอร์ (John F. Kerr, 1989) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร เรียกว่าเป็น Operational Model มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้มาจากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่

1. ระดับพัฒนาการ ความต้องการ และความสนใจของนักเรียน
2. สภาพ ปัญหา และความต้องการของสังคมที่นักเรียนต้องเผชิญ
3. ธรรมชาติของเนื้อหาวิชาและชนิดของการเรียนรู้

นำจุดมุ่งหมายมาคัดเลือกและจัดอันดับ โดยนำเอารูปแบบการจำแนกประเภทจุดประสงค์ทางการศึกษาของบลูม (Benjamin S. Bloom, 1956) ที่แบ่งจุดประสงค์ทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ

ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย มาช่วยในการพิจารณาจำแนกจุดประสงค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นต่อไป ได้แก่ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาวิชาที่จัดไว้แล้ว และในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ อีก เช่น ความพร้อมของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน วิธีสอน เป็นต้น

ขั้นสุดท้าย ได้แก่ การประเมินผล ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร โดยใช้วิธีการหลายวิธี เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ เป็นต้น

เคอร์ได้ใช้ลูกศรโยงระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรเป็นการเน้นว่า องค์ประกอบเหล่านั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

เลวี (Arich Lewy, 1977) ได้กล่าวถึงขั้นตอนและงานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเลวีแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมโครงสร้างของหลักสูตร ขั้นเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียน และขั้นดำเนินการ

1. ขั้นเตรียมโครงสร้างของหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อยๆ ได้แก่ การเลือกจุดมุ่งหมายเลือกเนื้อหาวิชา เลือกกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ขั้นเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการสอน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อยๆ ได้แก่ การสร้างวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการสอน จัดวัสดุอุปกรณ์ตามรายวิชา ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สร้างขึ้นใหม่ และปรับปรุงแก้ไข
3. ขั้นดำเนินการ แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนย่อยๆ ได้แก่ การเตรียมจัดระบบงาน ฝึกอบรมครู ปรับปรุงแก้ไขระบบการสอน ประสานงานกับฝ่ายวิชาการ ควบคุมคุณภาพ ปรับปรุงและนำมาใช้ใหม่

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

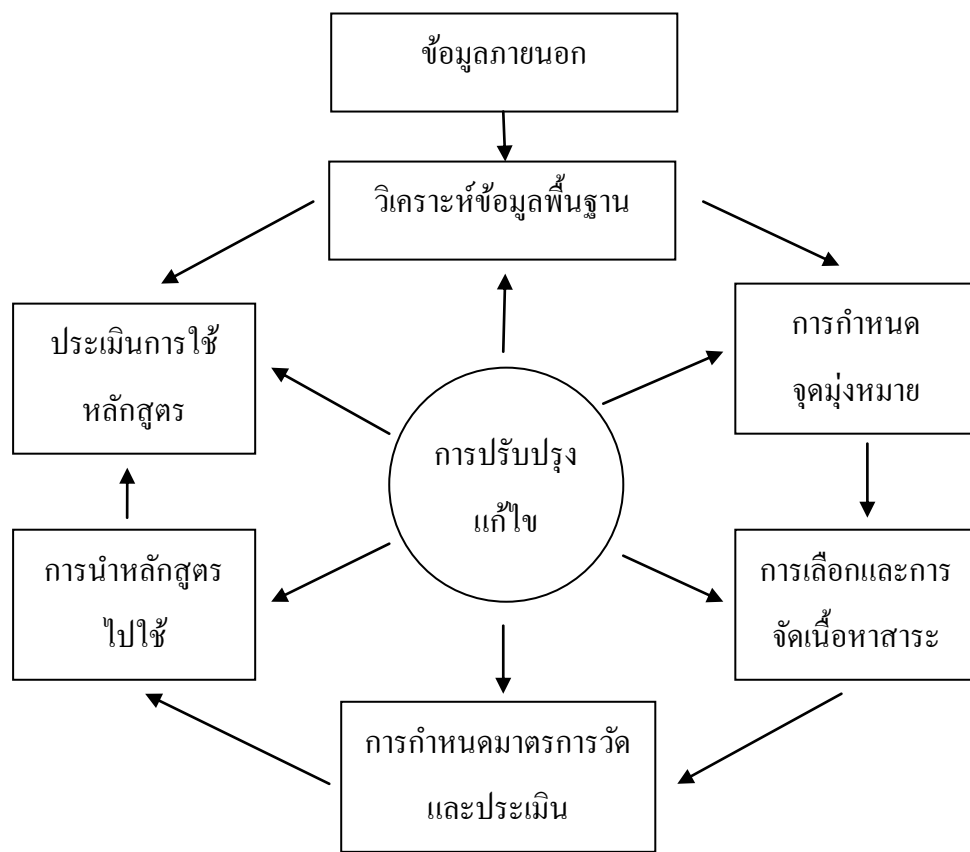
การแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะ รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้น เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้องปรับให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคมของผู้ใช้ แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรมีหลายแนวทาง

สจ๊อด อูทรานันท์ (2532) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งต่อเนื่องสัมพันธ์เป็นวัฏจักร โดยประยุกต์มาจากแนวคิดของไทเลอร์เพื่อเป็นการกำหนดขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 4

แผนภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ สจ๊วต อุทรานันท์

ที่มา: สจ๊วต อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แผนภาพที่ 5 ภาพแสดงวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ สจัด อุทรานันท์
ที่มา: สจัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จากแผนภาพที่ 5 จะเห็นว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นวัฏจักร โดยมีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังรายละเอียด

1. การกำหนดข้อมูลพื้นฐานเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความต้องการของสังคมและผู้เรียนซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งอีกขั้นตอนหนึ่งเป็นขั้นตอนที่ทำหลังจากได้วิเคราะห์และได้ทราบสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่าง ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล อาจเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่เดิม หรือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการขึ้นมาใหม่ก็ได้

3. การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนการสอนที่จะนำมาจัดไว้ในหลักสูตรจะต้องผ่านการพิจารณากลับกรองถึงความเหมาะสมและจำเป็นต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่าจะวัดและประเมินผลอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

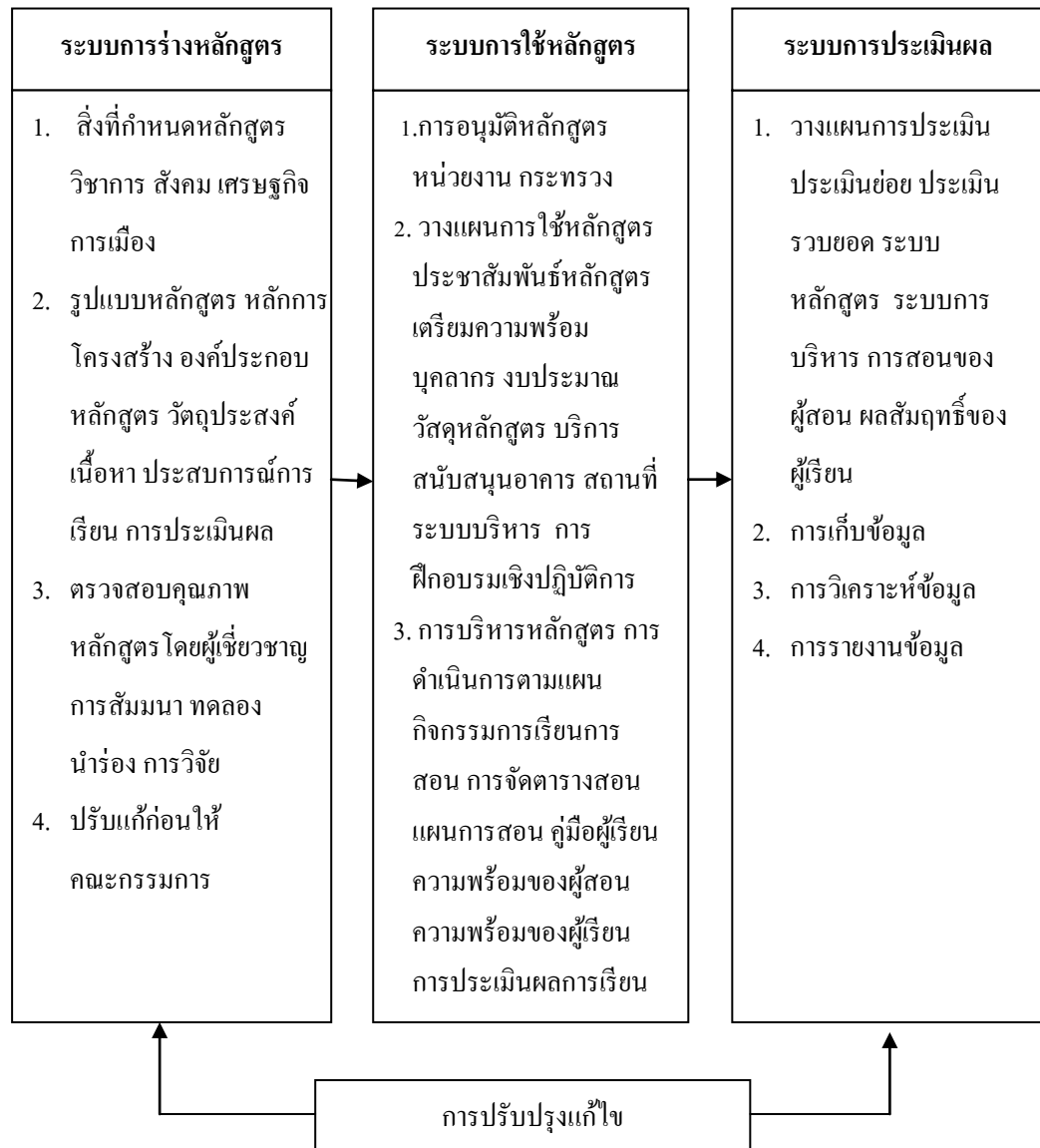
5. การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนนี้จะมุ่งศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตร หลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้มีการร่างหลักสูตร หรือได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรแล้ว ก็ควรจะประเมินผลจากการใช้ว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนบ้างที่ควรจะได้รับปรับปรุงแก้ไขบ้าง ถ้ามีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมตรงไหนก็ต้องปรับปรุงให้เป็นที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ หลังจากได้มีการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบว่าหลักสูตรมีข้อบกพร่องจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องหรือเหมาะสมก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาจริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การดำเนินการตามกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้จัดได้ว่าเป็นวัฏจักรที่มีความต่อเนื่องกัน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไปแล้วการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะขาดความสมบูรณ์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบ โดยเริ่มต้นจากระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตรซึ่งแต่ละระบบมีรายละเอียดและขั้นตอนดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่

ที่มา: วิชัย วงษ์ใหญ่. (2533). การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.

จากแผนภาพที่ 7 จะเห็นว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ระบบโดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องและต่อเนื่องกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดหลักสูตร โดยความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองหลังจากนั้นกำหนดรูปแบบหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผล หลังจากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ หรือการสัมมนาและมีการทดลองนำร่อง พร้อมทั้งรวบรวมผลการวิจัยและปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้

2. ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การขออนุมัติหลักสูตรจากหน่วยงานหรือกระทรวงดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากร จัดงบประมาณและวัสดุหลักสูตร บริหารสนับสนุนจัดเตรียมอาคารสถานที่ ระบบบริหารและจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และติดตามผลการใช้หลักสูตร หลังจากนั้นเข้าสู่ระบบการบริหารหลักสูตร โดยการดำเนินการตามแผน กิจกรรมการเรียนการสอนแผนการสอน คู่มือการสอน คู่มือการเรียนเตรียมความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียนและการประเมินผลการเรียน

3. ระบบการประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้งการประเมินย่อย การประเมินระบบหลักสูตร ระบบการบริหารและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และรายงานข้อมูลตามลำดับ

ธำรง บัวศรี (2542) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ขั้นที่ 3 การกำหนดรูปแบบและ โครงสร้างของหลักสูตร
- ขั้นที่ 4 การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
- ขั้นที่ 5 การเลือกเนื้อหา
- ขั้นที่ 6 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 7 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 8 การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- ขั้นที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้
- ขั้นที่ 10 การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การวินิจฉัยความต้องการและความจำเป็นของสังคม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การเลือกเนื้อหาสาระ

- 4.การจัดเนื้อหาสาระ
- 5.การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 6.การจัดประสบการณ์เรียนรู้
- 7.การกำหนดวิธีการประเมินผล

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์
3. การออกแบบหลักสูตร
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินผลหลักสูตร

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor Alexander and Lewis, 1981) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

1. การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก ได้แก่ ภูมิหลังของนักเรียน สังคม ธรรมชาติของการเรียนรู้ แผนการศึกษาแห่งชาติ ทรัพยากร และความสะดวกสบายในการพัฒนาหลักสูตร และคำแนะนำจากผู้ประกอบอาชีพ

2. การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อการออกแบบหลักสูตร โดยนักวางแผนหลักสูตร และใช้ข้อมูลทางการเมืองและสังคมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ การออกแบบหลักสูตร

3. การนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของการสอน การวางแผนหลักสูตร รวมถึงการแนะนำแหล่งของสื่อการเรียนรู้โดยให้มีความยืดหยุ่นและมีอิสระแก่ครูและนักเรียน

4. การประเมินผลหลักสูตร ทำโดยครูเป็นผู้พิจารณาขั้นตอนประเมินผล เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน โดยวางแผนหลักสูตรร่วมกันพิจารณาขั้นตอน การประเมินผลหลักสูตรซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจ เพื่อวางแผนในอนาคตต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้นมีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติและพิจารณาที่สำคัญ คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การร่างหลักสูตร

- 2.1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย
- 2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ
- 2.3 การกำหนดกระบวนการเรียนรู้
- 2.4 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร
4. การทดลองใช้หลักสูตร
5. การประเมินหลักสูตร
6. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
7. การประเมินหลักสูตร

สังค์ อุทรานันท์ (2532) กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตรประกอบด้วย การประเมินสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรว่า มีความเหมาะสมและถูกต้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด หากมีข้อบกพร่องก็ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้
2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรนั้นสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ดีเพียงใด ส่วนใดที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร หากพบข้อบกพร่องในระหว่างการใช้หลักสูตร มักจะได้รับการแก้ไขทันที เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร โดยทั่วไปจะดำเนินการหลังจากที่มีผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรนั้น ๆ การประเมินในลักษณะนี้มักจะทำการติดตามความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษาว่าสามารถประสบความสำเร็จในการทำงานเพียงใด
4. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินในลักษณะที่มีความสมบูรณ์และซับซ้อนมาก คือ การประเมินที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่นของหลักสูตร เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตรกับการบริหาร โรงเรียน ระบบการจัดการเรียนการสอน ระบบการวัดและประเมินผล เป็นต้น

นอกจากนี้ วิชัย ดิสสระ (2535) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การคำนึงถึงช่วงเวลาในการประเมินผลหลักสูตร ทำให้ได้ลักษณะของการประเมินผล 3 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลก่อนการดำเนินงาน (Project analysis) หมายถึง การประเมินหลักสูตรในช่วงที่หลักสูตรยังไม่นำไปใช้ในโรงเรียน เป็นการประเมินหลังจากได้วางแผนการพัฒนาหลักสูตรแล้วโดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา

2. การประเมินขณะดำเนินการ (Formative evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตร ในช่วงที่ได้จากการวางแผนพัฒนาไปใช้ในโรงเรียนต้องยึดหลักการและเหตุผลในขั้นวางแผนเป็นหลักแล้วพิจารณาว่าหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่ปฏิบัติอยู่นั้นเป็นอย่างไรเป้าหมายของการประเมินผลขณะดำเนินการนี้มุ่งที่จะช่วยให้นักพัฒนาหลักสูตรสามารถพิจารณาวิเคราะห์ และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ที่นำไปใช้ให้สมเหตุสมผลกับหลักการและเหตุผลในขณะวางแผนหลักสูตรเป็นสำคัญ

3. การประเมินหลังดำเนินการ (Summative evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตร ในช่วงที่หลักสูตรได้นำไปใช้แล้วหรือประเมินผลจบของโครงการหลักสูตรนั้น ๆ การประเมินผลหลักสูตรช่วงจบนี้ต้องวิเคราะห์หาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตร กระบวนนำหลักสูตรไปใช้ กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน และผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน อาจใช้แบบสอบถามชนิดต่าง ๆ เป็นเครื่องมือการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียน ความคิดเห็นของนักเรียน ครู ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทั้งทางตรงและทางอ้อม

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ เป็นการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะกว้าง ๆ โดยยึดถือแผนการศึกษาของชาติ เพื่อให้ผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ นำไปขยายหรือปรับเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จะเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น ส่วนการพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนเป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการขยายและปรับให้มีความสอดคล้องในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยการพัฒนาระดับหลักสูตรชั้นเรียน เป็นการพัฒนาที่เน้นความต้องการและความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นการปรับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูผู้เรียน จากแนวคิดของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสูตรพบว่า เป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบเป็นวงจรเชื่อมโยงกันในมิติต่าง ๆ นักพัฒนาหลักสูตรดำเนินการให้มิติต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น มีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติและพิจารณาที่สำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นของหลักสูตรที่จัดทำนั้นให้ชัดเจนว่าเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตร หลังจากนั้นจึงเลือกเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล และกำหนด รูปแบบการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ซึ่งการดำเนินการจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึง

จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปอย่างครบถ้วนและเกิดผลดี นั่น คือ ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ

หลักสูตรท้องถิ่น

1. ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตร คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือขั้นตอนไว้อย่างดีแล้ว เป็นการวางแผนเพื่อมุ่งหวังให้ประสบการณ์และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปในทิศทางที่ต้องการ (สงัด อุทรานันท์, 2532) ส่วนคำว่าท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งเน้นถึงลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติ ที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่นั้นๆ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2546) กล่าวได้ว่า ท้องถิ่น เป็นบริเวณที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังต่อไปนี้

อรสา ปราชญ์นคร (2525) กล่าวว่า เป็นการนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาใช้ โดยพิจารณาถึงลักษณะท้องถิ่นเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อเน้นให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่นและลักษณะของผู้เรียนและเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตจริง

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

กรมวิชาการ (2545) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของตนเอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวถึงการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ต้องพิจารณาข้อมูลจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป้าหมาย/จุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียน ระดับท้องถิ่น(หลักสูตรระดับท้องถิ่น) แล้วจึงดำเนินการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับความเป็นท้องถิ่น สถานศึกษา สามารถสอดแทรกในวิชาพื้นฐาน สอดแทรกหรือจัดทำเป็นรายวิชาในวิชาเพิ่มเติม และสามารถสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษา ครู หรือ ผู้ที่เรียนร่วมกันพัฒนาขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดความรู้ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง มีความยืดหยุ่นสูง เป็นการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ตามเหมาะสมตามสภาพของท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ สามารถปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข บนพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์อยู่ โดยในการสอนความเป็นท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจจะสอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน สอดแทรกในรายวิชาเพิ่มเติมหรือจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนก็ได้

2. ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากการกำหนดใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ซึ่งได้รับการปรับปรุงจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ที่ยังมีความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการ เช่น มีข้อบกพร่องด้านการขาดความสัมพันธ์สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่กับผู้เรียน ละเลยมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งอันพึงอนุรักษ์ของท้องถิ่น เป็นต้น การเลือกใช้หลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ จึงมีบทบาทและความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้รับการปรับปรุงขึ้นจากข้อมูลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่เปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพของคนในสังคมไทยและพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 ให้มีคุณภาพและความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม อยู่บนพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

โดยสรุปแล้ว การใช้หลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญในการปรับปรุงข้อบกพร่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 จำแนกได้ ดังนี้

1) หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ ให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด

2) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิลำเนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัวและท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุข

3) การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัวเพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัว ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวตนเอง นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันรวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4) ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทของไทยมีอยู่มากมายและมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอนด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

ดังนั้น การใช้หลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 มีความสำคัญ ดังนี้

1. สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนตามสภาพปัญหาที่เป็นจริง

2. สามารถตอบสนองความหลากหลายของปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับเพศ วัย มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิดและทักษะ เน้นกระบวนการสอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่น ได้อย่างเหมาะสม

3. ทำให้การเรียนมีความหมายต่อชีวิตจริง และผู้เรียนสามารถประยุกต์ไปใช้ได้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง และมุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ ไม่แยกส่วนหรือตัดตอนกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมทางวิชาการ โดยผู้เรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการชี้แนะของผู้สอนอันจะนำไปสู่การคิดเป็น โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในสังคมตนเองและวิชาการอย่างเหมาะสม

4. ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้เพื่อที่จะมาใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองในวันข้างหน้า รวมทั้งวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม (คิดเป็น) กับชีวิตของตนเอง

5. ชุมชนเป็นภูมิปัญญาเบื้องต้น และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิก ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตน เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนกับชีวิตจริงและการทำงาน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตน มีการส่งเสริมให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

6. ส่งเสริมความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมในด้านศีลธรรม จริยธรรม การธำรงไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย การร่วมรักษาสังแวดล้อม ก่อให้เกิดศรัทธาเชื่อมั่นภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชนและชาติ

7. สามารถพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา และเมื่อเรื่องนั้นไม่เป็นที่สนใจและต้องการของท้องถิ่นรวมทั้งลำสมัยแล้ว สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันที เป็นหลักสูตรบูรณาการที่ผู้เรียนและครูร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนจากชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดการเรียนรู้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรูปแบบที่มีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข การเรียนการสอนจะสอนตามความต้องการของผู้เรียน โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนั้น นักวิชาการได้แสดงผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ได้แก่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533) ให้เหตุผลว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ ให้เหมาะกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ สาระการเรียนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบ รู้ไว้ใช้ว่าแต่เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ได้จริงในชีวิต

สังัด อุทรานันท์ (2532) ให้เหตุผลว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ ก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด

ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นจึงหมายถึงหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการตามข้อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้

นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังกำหนดให้สถานศึกษาร่างหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆของ สถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีกระดุมทรัพย์การทั้งของ สถานศึกษาและชุมชนมาอย่างคุ้มค่า เต็มตามศักยภาพ (กรมวิชาการ, 2545)

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์หลายประการในการนำหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริงและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

3. ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในท้องถิ่นทางด้านอาชีพและด้านอื่นร่วมกัน สามารถทำการปรับปรุงหลักสูตรจากหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความใหม่ ทันสมัย และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอและเป็นหลักสูตรที่ปรับให้เข้ากับชีวิตของผู้เรียน ซึ่งครูและผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ร่วมกันพัฒนา หรือสร้างหลักสูตรสำหรับตนเองขึ้นมาตามสภาพของเหตุการณ์หรือปัญหาในขณะนั้น ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

3.1 เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองชีวิตจริงของผู้เรียนที่เป็นปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การเตรียมอนาคต รวมทั้งมีความเข้าใจในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ เรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติจริง เรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันและเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพของตน

3.2 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาจากความต้องการหรือสิ่งที่เป็นปัญหา ที่สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา

3.3 เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เป็นปัจจุบันและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน

3.4 เป็นหลักสูตรที่บูรณาการกับวิชาต่างๆ และบูรณาการกับชีวิตจริงได้ เป็นหลักสูตรที่ได้มาจากสภาพปัญหาหรือความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง

3.5 เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามระดับความสามารถ และตรงกับสภาพปัญหาของตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้ร่วมวางแผนให้คำแนะนำชี้แนะ และอำนวยความสะดวกเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด

4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรแม่บทมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น หรือเป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของผู้เรียน มีลักษณะที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและสภาพท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องศึกษาลักษณะของท้องถิ่นแล้วนำมาทดลองสร้างหลักสูตรและปรับให้หลักสูตรมีความเหมาะสมต่อผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ โดย ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้เสนอการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1) การจัดทำหรือสร้างโครงสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท

2) การปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสามารถดำเนินการ ได้ดังนี้

3) ปรับ เพิ่ม และ/หรือ ขยายเนื้อหาสาระรายวิชาในหลักสูตรแม่บท

4) ปรับ เพิ่ม และ/หรือ ขยายกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริม

5) ปรับ เพิ่ม และ/หรือ จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่

6) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ โดยไม่มีหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบ

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1. การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการ

3. การจัดทำผังหลักสูตร

4. การเขียนแผนการสอน

4.1 การกำหนดหัวข้อเรื่อง

4.2 การเขียนสาระสำคัญ

4.3 การกำหนดขอบเขตเนื้อหา

4.4 การกำหนดจุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง

- 4.5 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์นำทาง
- 4.6 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4.7 การกำหนดสื่อการเรียนการสอน
5. การจัดการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

สังัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน
- ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
- ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น
- ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตร และ/หรือจัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่
- ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 8 ทำการปรับปรุงแก้ไข

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการขยายความรู้จากหลักสูตรแม่บทให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความใหม่ ทันสมัย เป็นปัจจุบัน และเป็นหลักสูตรที่ปรับให้เข้ากับชีวิตของผู้เรียน ซึ่งครูและผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ร่วมกันพัฒนา หรือสร้างหลักสูตรสำหรับตนเองขึ้นมาตามสภาพของเหตุการณ์หรือปัญหาในขณะนั้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดสวน

การตกแต่งสถานที่ (Landscape architecture) หมายถึง การพัฒนา การวางแผน และการจัดระเบียบพืชพรรณบนพื้นที่ส่วนบุคคลหรือพื้นที่สาธารณะเพื่อส่งเสริมให้เกิดความสวยงามสูงส่ง ด้วยรสนิยม เต็มไปด้วยศิลปะ เสริมสร้างควมรื่นรมย์ในยามปฏิบัติงานและสนุกเพลิดเพลินในยามพักผ่อน การตกแต่งสถานที่อาจหมายถึงรวมถึงการจัดสวนพักผ่อน (Landscape gardening)

1. ความสำคัญของการจัดสวน

- 1.1 เพื่อสร้างความโอ่อ่าสง่างามหรือเพื่อความสวยงามและน่าอยู่อาศัยของตัวอาคาร
- 1.2 เพื่อทำให้เกิดความเป็นส่วนตัวเมื่อมองจากภายนอกบ้าน เช่น ภายในบ้านมีสระว่ายน้ำ หรือมีมุมสงบส่วนตัว
- 1.3 เพื่อปิดบังสภาพแวดล้อมที่ไม่น่าดู เช่น การปลูกต้นไม้เพื่อบังส้วม กองขยะ

- 1.4 เพื่อลดความไม่น่ารื่นรมย์ของตัวอาคาร เช่น อาคารรูปทรงสี่เหลี่ยม
- 1.5 เพื่อช่วยลดปัญหาฝุ่นละอองที่มีอยู่ในบรรยากาศ
- 1.6 เพื่อลดเสียงรบกวนจากผู้คนและยานบนท้องถนนมักใช้พุ่มไม้หนาหรือไม้ยืนต้น
- 1.7 เพื่อเป็นสถานที่คลายเครียดหลังกลับจากทำงาน
- 1.8 เพื่อเป็นงานอดิเรกยามว่าง

2. ความเป็นมาของการจัดสวน

การจัดสวนต่างประเทศ มีหลักฐานเก่าแก่ที่สุดคือ สวนลอยแห่งกรุงบาบิโลเนีย ต่อมาได้แพร่หลายไปยังอาณาจักรกรีก และโรมัน และเป็นต้นแบบของสวนในแถบยุโรป การจัดสวนของแต่ละประเทศจะมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ความเป็นอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติ ในยุคปัจจุบัน การตกแต่งสถานที่ให้มีวิวทิวทัศน์สวยงาม มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสถานที่พักอาศัย สถานที่ราชการ เมืองและนคร เป็นอย่างมาก (พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา, 2550)

การจัดสวนในประเทศไทยที่มีหลักฐานเก่าแก่ที่สุดคือการจัดสวนในสมัยสุโขทัย ที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งการจัดสวนส่วนใหญ่เป็นการปลูกไม้ผล ต่อมาได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศส จีนและญี่ปุ่น พืชที่ปลูกในสวนไทยส่วนใหญ่เป็นพืชผักสวนครัว และไม้ดอกไม้ประดับ เช่น ตะโก บ่อย ชาคัด ขวนชม เป็นต้น

3. ประเภท ชนิดและรูปแบบของสวน

3.1 ประเภทของสวน แบ่งออกเป็น 1) สวนจีน 2) สวนญี่ปุ่น 3) สวนตะวันตก 4) สวนไทย

3.2 ชนิดของสวน แบ่งออกเป็น 15 ชนิด ได้แก่ 1) สวนหิน 2) สวนกรวด 3) สวนทะเลทราย 4) สวนน้ำ 5) สวนแขวน 6) สวนคาดฟ้า 7) สวนพรรณไม้ 8) สวนภูเขา 9) สวนผนัง 10) สวนที่ราบ 11) สวนสมุนไพร 12) สวนหย่อม 13) สวนกระถาง 14) สวนสาธารณะและ 15) สวนสุขภาพ

3.3 รูปแบบของสวน แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ 1) สวนธรรมชาติ 2) สวนประดิษฐ์ 3) สวนนามธรรม และ 4) สวนจินตนาการ

4. พันธุ์ไม้และวัสดุอุปกรณ์การจัดสวน

4.1 พันธุ์ไม้ที่ใช้ในการจัดสวน แบ่งออกเป็น 1) ไม้ยืนต้น 2) ไม้พุ่ม 3) ไม้เลื้อย 4) ไม้คลุมดินและ 5) ไม้้ำ

4.2 วัสดุอุปกรณ์การจัดสวน ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการดูแลรักษาสวน ไฟฟ้า วัสดุตกแต่งสวน ได้แก่ 1) หิน 2) วัสดุอื่น ๆ 3) น้ำ 4) ทางเดิน

5. การเตรียมพื้นที่จัดสวน

การเตรียมพื้นที่ในการจัดสวนเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนการลงมือจัดสวน นักจัดสวนต้องทำความสะอาดพื้นที่ที่เกิดจากการก่อสร้างให้เรียบร้อย แล้วปรับพื้นที่ให้ได้ระดับตามต้องการ โดยคำนึงถึงดินฟ้าอากาศ และบริเวณที่ใช้จัดสวน จะทำให้จัดตกแต่งสวนได้ง่าย ช่วยให้สวนสวยงามและดูแลรักษาได้ง่ายขึ้น

6. การออกแบบจัดสวน

ขวัญชัย จิตสำรวย (2540) และพรรณเพ็ญ ฉายปรีชา (2550) กล่าวถึงการออกแบบจัดสวนไว้ดังนี้

6.1 องค์ประกอบศิลป์ในการออกแบบจัดสวน

การจัดองค์ประกอบศิลป์ในการออกแบบจัดสวนนั้น ผู้ออกแบบจะต้องใช้ความคิดเลือกสรรส่วนประกอบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยและความงาม โดยอาศัยหลักของธรรมชาติเป็นแนวคิด การออกแบบจัดสวนให้มีความสวยงามถูกหลักศิลปะ ผู้ออกแบบจะต้องศึกษาหลักการออกแบบและการจัดองค์ประกอบศิลป์ในการออกแบบจัดสวนให้เข้าใจเสียก่อนว่าใช้วัสดุอะไร หาได้ที่ไหน จัดวางรูปแบบอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสมกลมกลืนกัน องค์ประกอบศิลป์ที่ใช้ในการออกแบบจัดสวน ได้แก่ 1) เส้น 2) รูปร่างและรูปทรง 3) ผิวสัมผัส 4) สี 5) พื้นที่ว่าง และ 6) ลวดลาย

6.2 หลักการออกแบบจัดสวน

การออกแบบจัดสวนเป็นการนำองค์ประกอบศิลป์ในการออกแบบจัดสวนมาจัดวางให้ถูกต้องตามหลักการออกแบบ หลักการต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการออกแบบนั้น จะช่วยให้ผู้สนใจงานด้านนี้สามารถวินิจฉัยคุณค่าทางความงามที่มองเห็นจากผลงานได้ดีขึ้น ในการออกแบบโดยทั่วไปนั้น ผู้ออกแบบจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลและวางแนวคิดหลัก (Concept) ในการออกแบบไว้ก่อนว่าจะให้รูปแบบและเนื้อหาโดยส่วนรวมของงานเป็นไปในแบบใดสนองตอบวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด หลักการออกแบบจัดสวน ได้แก่ 1) เอกภาพ 2) จังหวะ 3) ความสมดุล 4) ความกลมกลืน 5) ความแตกต่าง 6) สัดส่วน 7) จุดเด่น

6.3 การออกแบบจัดสวน

เป็นขั้นตอนการออกแบบจัดสวน โดยการใช้สัญลักษณ์ในการออกแบบถ่ายทอดออกมาเป็นแบบแปลนให้คนอื่นสามารถเข้าใจได้ตรงกัน

6.4 การประเมินราคาจากแบบแปลนสวน

การประเมินราคาการจัดสวนเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับปรุงสวน หรือการจัดสวนใหม่ สำหรับเจ้าของสถานที่และนักออกแบบ เพราะเจ้าของสถานที่ต้องการจะทราบถึงราคาหรือ

ค่าใช้จ่ายจริงในการจัดสวน โดยเจ้าของสถานที่จะบอกถึงงบประมาณคร่าว ๆ ที่สามารถจ่ายได้และวัตถุประสงค์ที่ต้องการ นักออกแบบจะช่วยออกแบบและคำนวณให้ค่าใช้จ่ายอยู่ในระหว่างงบประมาณของเจ้าของสถานที่ที่ต้องการ โดยการตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงบางอย่าง ถ้าการประเมินราคาสูงกว่างบประมาณที่ตั้งไว้ หรือเพิ่มเติมการจัดสวนให้มากขึ้นเมื่อมีงบประมาณเหลือ

7. การวางแผนการจัดสวน

การศึกษาความรู้พื้นฐานการจัดตกแต่งสวนให้เข้าใจ และการสืบค้นข้อมูลท้องถิ่นเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ เครื่องมือ เครื่องใช้หรือวัสดุที่เกิดจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดตกแต่งสวน จะช่วยให้สามารถสร้างผลงานการจัดสวนอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะในการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน

8. การปฏิบัติงานจัดสวน

- 8.1 การเตรียมหลุมปลูกต้นไม้
- 8.2 การกำจัดวัชพืช
- 8.3 การจัดวางก้อนหิน
- 8.4 การปลูกไม้ยืนต้น ไม้พุ่มและไม้คลุมดิน
- 8.5 การปูหญ้า
- 8.6 การปูทางเท้า

9. การประเมินผลงานการจัดสวน

การจัดการในการประกอบธุรกิจการจัดสวนที่ครบวงจรเป็นการกระทำที่ครอบคลุมถึง การที่ผู้จัดสวนมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการออกแบบจัดสวนที่ถูกต้องตามหลักการจัดสวน การจัดวางองค์ประกอบที่เหมาะสม การรู้จักเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และพรรณไม้ มีการวางแผนและปฏิบัติตามแผน รวมทั้งการวิเคราะห์ผลงานการจัดสวนเพื่อปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า ข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์ผลงานนั้นเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการบันทึกการปฏิบัติงาน

บริบทของโรงเรียนโนนหันวิทยายน

1. ประวัติของโรงเรียน

โรงเรียนโนนหันวิทยายนได้รับประกาศจัดตั้งให้เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการตั้งโรงเรียนรัฐบาล ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2524 ให้ชื่อว่า โรงเรียนโนนหันวิทยายน ให้รับนักเรียน 3 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน 152 คน

โรงเรียนยังไม่ได้รับประมาณก่อสร้างอาคารเรียน จึงอาศัยเรียนที่หอประชุมโรงเรียนชุมชนโนนหันวันครู ทางราชการแต่งตั้งให้นายอนันต์ อิศสระพงษ์ รักษาการตำแหน่งครูใหญ่ กรมสามัญศึกษาได้แต่งตั้งนายบรรจบ คำคุณ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนชุมแพศึกษา มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ และได้ย้ายมาเรียนที่อาคารชั่วคราว เลขที่ 108 หมู่ที่ 9 บ้านมิตรภาพ ตำบลโนนสะอาด อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ในปีการศึกษา 2525 ในเนื้อที่ 45 ไร่ 3 งาน 25 ตารางวา

ถ่ายโอนบุคลากรไปองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนโนนหันวิทยายน เปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ผู้เรียนจำนวนทั้งสิ้น 1,123 คน จำนวน 33 ห้องเรียน มีครู 34 คน ครูอัตราจ้าง 24 คน เจ้าหน้าที่ 4 คน นักการภารโรง 3 คน พนักงานขับรถ 1 คน และลูกจ้างชั่วคราว 5 คน

2. สภาพปัจจุบันของโรงเรียน

2.1 โรงเรียนโนนหันวิทยายน ตั้งอยู่เลขที่ 108 หมู่ 9 บ้านมิตรภาพ ถนน มลิวรรณ ตำบล โนนสะอาด อำเภอ ชุมแพ จังหวัด ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40290 โทรศัพท์ 0-4339106-7 โทรสาร 0-4339136-8 e-mail - nonhunwit@hotmail.com website <http://www.nonhan.ac.th>

2.2 สังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น อำเภอชุมแพ จังหวัด ขอนแก่น

2.3 เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.4 กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

2.5 ปรัชญาโรงเรียน

คุณธรรมนำหน้า การศึกษาประเสริฐ ล้ำเลิศพลานามัย

2.6 วิสัยทัศน์

“พัฒนาโรงเรียนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มุ่งสู่มาตรฐาน บริหารแบบมีส่วนร่วม สืบสานความเป็นไทย ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

2.7 พันธกิจ

1) จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อสร้างสรรค์ให้เป็นสังคม แห่งการ เรียนรู้

2) พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน

3) พัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม

4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกฝังจิตสำนึกในเอกลักษณ์และค่านิยมความเป็นไทย

5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษา

2.8 เป้าหมาย

เพื่อให้นักเรียนในเขตพื้นที่บริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตแบบวิถีไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

2.9 ลักษณะของชุมชน

ลักษณะเด่นของชุมชน เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตรอยต่อสามจังหวัด มีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถและสนใจงานด้านการศึกษา ให้การดูแลช่วยเหลือโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา มีการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนอยู่เป็นประจำ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้หลากหลาย มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น งานสงกรานต์ย้อนยุค งานแห่เทียนพรรษา งานลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ

2.10 ภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่เด่นที่สุด

องค์ความรู้ของภูมิปัญญาที่เด่น ได้แก่ หมอนวด หมอสู่วิญ หมอแคน หมอลำ สรภัญญะ ผญา ทอผ้าพื้นเมือง จักสาน ทำดอกไม้จากดินญี่ปุ่น แหนมหมู ผลิตภัณฑ์ไม้ ไม้ไผ่ มีการส่งเสริมประกวดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสภาวัฒนธรรมตำบลโนนสะอาด มีแหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสม

2.11 อาชีพในชุมชน

อาชีพสำคัญในชุมชนคือเกษตรกร นอกจากการทำนาแล้ว ยังมีการปลูกพืชผัก ได้แก่ พริก มะเขือ เป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม มีการปลูกพืชสมุนไพร และผสมสมุนไพรเป็นสินค้าโอท็อปที่มีชื่อเสียง ร้านจำหน่ายพันธุ์ไม้และรับจัดสวนในท้องถิ่น มีจำนวน 6 ร้าน คนชุมชนสนใจการจัดสวนและการสะสมพันธุ์ไม้ประดับบ้านเรือน ถือเป็นแหล่งเรียนรู้การจัดสวนได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1. งานวิจัยภายในประเทศ

จริยา ศรีเพชร (2550) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง คลองมหาสวัสดิ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทดลองใช้หลักสูตร และประเมินการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ ความสามารถในการทำโครงการและศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 เป็นเวลา 20 ชั่วโมง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) หลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง คลองมหาสวัสดิ์ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ แบบประเมิน

ความสามารถในการทำโครงการ ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและต้องการให้นำผู้รู้ท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนและประเมินผล 2) ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วยแนวคิด หลักการ จุดหมาย คำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โครงสร้าง เวลาเรียน ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตรประกอบด้วย 1) ประวัติความเป็นมาของคลองมหาสวัสดิ์ 2) ความสำคัญของคลองมหาสวัสดิ์ 3) บทบาทของคลองมหาสวัสดิ์กับวิถีชีวิตของคนในอดีตและปัจจุบัน 4) สภาพภูมิศาสตร์ 5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 6) การอนุรักษ์คลองมหาสวัสดิ์และหลักสูตรมีความสอดคล้อง 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคลองมหาสวัสดิ์ ขณะทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีความกระตือรือร้น มีความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม และสนใจปฏิบัติกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้เกี่ยวกับคลองมหาสวัสดิ์ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนมีความสามารถในการทำโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์คลองมหาสวัสดิ์ระดับสูง นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรและเห็นว่าหลักสูตรเรื่องคลองมหาสวัสดิ์ทำให้นักเรียนรัก ภูมิใจในท้องถิ่นและเรียนรู้อย่างมีความสุข

สมาน ไกรทัด (2550) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง พืชพื้นบ้าน ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยการสำรวจความต้องการของชุมชน ได้แก่ กรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 15 คน ประชากรที่ใช้ทดลองได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 25 คน ใช้เวลา 18 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินหลักสูตร โดยใช้เทคนิคการประเมินแบบปฏิกิริยา พบว่า หลักสูตรท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง พืชพื้นบ้าน ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสูง คือ มีค่า P.M. 12.95 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจาก (1) ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (2) นักเรียนที่ผ่านการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น มีคะแนนรวมทักษะการปฏิบัติงานและคุณลักษณะความกระตือรือร้นในการเรียน และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 84.04 และ (3) นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชพื้นบ้าน มีเจตคติต่อการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นเฉลี่ยร้อยละ 88.48

สุนิสสัย มาดั้น (2550) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในระดับช่วงชั้นที่ 3 เรื่อง การทำปลาต้มสมุนไพร

ของโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อหลักสูตร กลุ่มทดลองได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรมีประสิทธิภาพ 83.06/80.13 ซึ่งสูงกว่ามาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ และผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง ต่อหลักสูตรท้องถิ่นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ระดับช่วงชั้นที่ 3 เรื่อง การทำปลาต้มสมุนไพรของโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ไพโรธพันธ์ คำเอี่ยม (2552) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 8/80 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโนนเตียง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 2) หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 90.05/90.25 และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่สอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ธัญดา ไตรวนาธรรม (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้ คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) พัฒนาหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 3) ทดลองใช้หลักสูตร 4) ประเมินผลการใช้และปรับปรุงหลักสูตร โดยทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล จำนวน 52 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เป็นเวลาทั้งหมด 16 คาบ ผลการวิจัยพบว่า 1)

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องต้องการให้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนศึกษาจากของจริง โดยมีครูผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญงานประดิษฐ์ร่วมจัดการเรียนรู้และประเมินผล 2) ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า หลักสูตรประกอบด้วย แนวคิด หลักการ จุดหมาย คำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ โครงสร้างหลักสูตร/เวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) เรื่อง ฝ้านำจนวน 2) การประดิษฐ์ชิ้นงานจากเศษผ้าใหม่เป็นของใช้ 3) ประดิษฐ์ชิ้นงานจากเศษผ้าเป็นของประดับตกแต่ง หลักสูตรมีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่สนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ พร้อมกับร่วมมือกันในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี 4) ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้เกี่ยวกับงานประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนมีความสามารถในการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าอยู่ในระดับสูง และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง

ประภาพรรณ โชว์มาลา (2554) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนม นางเล็ด กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง จำนวนทั้งสิ้น 17 คน 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหนองโก จำนวน 9 คน 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองทุ่มประชาสรรค์ จำนวน 20 คน และ 4) ครู จำนวน 10 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนม นางเล็ด เป็นหลักสูตรที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) โดยใช้รูปแบบกระบวนการแก้ปัญหาและใช้เทคนิคการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ในการทำขนม นางเล็ด มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีความสามารถในการปฏิบัติงาน 2) ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนม นางเล็ด (1) ผลการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร ด้านจิตพิสัย (Affective domain) นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ความขยัน ความอดทน สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน และความรับผิดชอบ) ผ่านเกณฑ์อยู่ระดับพอใช้ขึ้นไป ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain)

นักเรียนมีความสามารถในการทำงาน (ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะกระบวนการทำงาน และ ทักษะในการแสวงหาความรู้) มีความสามารถในการแก้ปัญหา (การรับรู้และเข้าใจ คิดหาทางเลือก เลือทางเลือกในการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหา ประเมินผลและสรุปผล) ผ่านเกณฑ์อยู่ใน ระดับพอใช้ขึ้นไป และการประเมินคุณภาพของผลงาน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถพิมพ์แผ่น ข้าวและทำขนมนางเล็ดผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) จาก การประเมินระหว่างเรียน พบว่า นักเรียนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจการทำงานนางเล็ดผ่านเกณฑ์ ประเมินอยู่ระดับพอใช้ขึ้นไป (2) ผลการประเมินหลังการใช้หลักสูตร นักเรียนจำนวนร้อยละ 85.00 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าร้อยละ 70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนมนางเล็ด ใน ด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิต

นางเยาว์ พึ่งสว่าง (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง งานประดิษฐ์จากไม้ไผ่ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน บ้านยางคำ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการสำรวจพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 จำนวนร้อยละ 80 ต้องการเรียนงานประดิษฐ์จากไม้ไผ่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 คน พร้อมทั้งจะสอนการสานกระติบข้าวให้แก่ นักเรียน 2) ผลการสร้างและทดลองใช้หลักสูตร (1) ร่างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง งานประดิษฐ์จากไม้ไผ่ ประกอบด้วยหัวข้อ วัตถุประสงค์ หลักการ จุดหมาย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล ผลการประเมินร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่าองค์ประกอบของ หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องสัมพันธ์กัน (2) การทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการ จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน พบว่า จำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 80 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Cognitive domain) คิดเป็นร้อยละ 82.41 ด้านทักษะกระบวนการ (Psychomotor domain) คิดเป็นร้อยละ 100 และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Affective domain) คิดเป็นร้อยละ 92.13

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอปคินส์ (Hopkins, 1985) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ Valley View School ผลการวิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีกระทบต่อการจัดหลักสูตร คือ ปัญหา การปรับใช้แผนปฏิบัติการของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ขาดหลักสูตร ที่มีเฉพาะท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นไม่เรียกร้องให้มีการจัดหลักสูตรระดับท้องถิ่นของตน ไม่มี การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อปรับปรุงหลักสูตร

ทาแวง (Tawang, 1995) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นที่มีลักษณะเดียวกันยังให้ผลสัมฤทธิ์เหมือนเดิม การนำไปสอนพบว่าด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สรุปสำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

เบรียท์ทซ์ (Breithaupt, 1997) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรโดยการร่วมมือกันโดยเน้นรูปแบบการบูรณาการเทคโนโลยีการเรียนการสอนสำหรับหุ้นส่วนระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัย การศึกษาครั้งนี้เป็นการทดสอบต้นแบบนำร่องที่ออกแบบมาเพื่อให้ใช้การเรียนที่อาศัยคอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการสนับสนุนหลักสูตรของตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาฝึกสอนระดับมัธยมศึกษา ที่กำหนดให้เรียนรายวิชาบังคับ – แขน คอมพิวเตอร์ และได้รับประสบการณ์ทางคอมพิวเตอร์เฉพาะจากการเรียนรายวิชาวิธีการสอน จากนั้นกำหนดให้นักศึกษาฝึกสอนจับคู่กับครูพี่เลี้ยงที่สนใจร่วมกันพัฒนาการสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์ ภายในโครงสร้างของการเป็นหุ้นส่วนระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรโดยการร่วมมือกันเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพต่อนักศึกษาฝึกสอนและครูพี่เลี้ยงในการใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนหลักสูตรของพวกเขา 2) นักศึกษาฝึกสอนอาจจะจัดการช่วยเหลือจากคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดมาให้ครูพี่เลี้ยงก็ได้ และ 3) ความต้องการที่จะใช้คอมพิวเตอร์มาสนับสนุนหลักสูตรจะต้องเกิดจากความต้องการใช้อย่างแท้จริงของครู ไม่ใช่คำสั่งจากโรงเรียนหรือจากผู้บริหารระดับเขตการศึกษา

แกดดิส (Gaddis, 1998) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรคณิตศาสตร์แบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกรณีศึกษาจาก กวาซูลูเนตาล ประเทศแอฟริกาใต้ ใช้เวลาศึกษาเกินกว่าหนึ่งปี โดยวิธีการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมรับรู้และเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีผู้เข้าร่วมโปรแกรมจำนวนมาก แต่มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติและตัดสินใจหลักประกอบด้วยสตรีสองกลุ่ม ๆ ละ จำนวน 10 คน กับผู้วิจัยอีกหนึ่งคน อายุระหว่าง 24-64 ปี มีภูมิหลังการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการศึกษาอาชีพวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการตีความ โดยมุ่งเน้นศึกษาลักษณะของธรรมชาติของบริบทและการร่วมมือในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ลักษณะเด่นของวิธีการที่มีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น คือ 1) การศึกษากระบวนการเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยเปลี่ยนมาตรฐานและกฎเกณฑ์ในกระบวนการเรียนการสอน 2) การระบุปัญหาและตัวอย่าง คือ ปัญหาและตัวอย่างทางคณิตศาสตร์เกิดขึ้นอย่างไร และติดตามแก้อย่างไร 3) การประสานงานด้านแนวคิดทางคณิตศาสตร์ที่เป็นแผนซึ่งจัดขึ้นเพื่อติดตามปัญหาและหัวข้อคณิตศาสตร์

ค่านิยมและความเชื่อที่ใช้มีผลกระทบต่อลักษณะต่าง ๆ 3 ลักษณะ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับการสอนและการเรียน และค่านิยมเกี่ยวกับสังคมและการเมือง โดยอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละลักษณะ เช่น ค่านิยมและความเชื่อในการเจรจาต่อรอง จะชี้นำพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ๆ ส่วนอีกสองลักษณะเบื้องต้นจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามความมุ่งหมายและวิสัยทัศน์หรือความคิดของผู้เข้าร่วมโปรแกรมและนักวิจัย นอกจากนี้แนวความคิดหรือวิสัยทัศน์ของผู้เข้าร่วมที่ใช้ในการระบุปัญหาและตัวอย่าง จะทำให้เกิดการจำแนกความแตกต่างของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ปรากฏอยู่ในวิธีการพัฒนาหลักสูตรทั่วไปในเอกสารพัฒนาหลักสูตร

ผลของการเสนอแนะว่า มีลักษณะสำคัญของบทบาทของผู้พัฒนาหลักสูตรและครูอยู่ 5 ประการ ที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีประโยชน์หลายประการต่อหลักสูตรและการสอนที่สามารถนำมาประสมประสานกันในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

วิทเธอร์ (Wither, 2000) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการศึกษาพื้นฐาน เพื่อพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLE พบว่า โรงเรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรว่าปรับปรุงหลักสูตรให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้เด็กเกิดความคิด ใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนของเด็กกับสิ่งแวดล้อม ให้โอกาสนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน ซึ่งหลักสูตรได้พัฒนาทุกระดับชั้น โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นในเรื่องระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยร่วมมือกันระหว่างครู ชุมชน นักเรียนและผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์ที่สร้างขึ้นให้สอดคล้องกับผู้เรียน ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ พัฒนาตนเองและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 1. จุดมุ่งหมาย (Aims) 2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ (Subject matter and experience) 3. กิจกรรมการเรียนการสอน (Activities) และ 4. การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน ต้องมีความสัมพันธ์และมีผลต่อเนื่องกัน หลักสูตรจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่ หรือปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่ให้ดีขึ้น รวมถึงกระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียน โดยให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่กำหนด งานวิจัยที่ศึกษามีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับ 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นขั้นตอนของรูปแบบการวิจัยและพัฒนา ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอน

ที่ 2 การออกแบบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร และการนำโครงร่างหลักสูตรที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและสอดคล้อง แล้วนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้ง ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตร นำข้อมูลจากการทดลองมาทำการปรับปรุงหลักสูตรในส่วนเนื้อหาของ และรายละเอียดบางประการภายในหลักสูตร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สวนสวยด้วยสองมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้จริง เน้นการลงมือปฏิบัติจริงโดยการวางแผนออกแบบ และปฏิบัติงานในพื้นที่จริง ประยุกต์ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และสามารถสรุปประเมินผลและเผยแพร่ผลงานได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีนักการศึกษาเสนอแนวคิดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้คือ ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning) โดยอาศัยการระดมความคิด แสวงหาคำตอบ 4 ประการต่อไปนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตร คือ

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาของสถานศึกษาคืออะไร
2. การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาดังกล่าว นักเรียนจะต้องใช้ประสบการณ์การศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง
3. ประสบการณ์การศึกษาของนักเรียนดังกล่าว จะมีหลักและวิธีการจัดการเรียนรู้ อย่างไรให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย
4. เพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรตามที่กำหนดไว้ จะมีวิธีการประเมินผลคุณภาพของหลักสูตรได้อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development) จากขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญโดยแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรไทเลอร์ เน้นกระบวนการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาจาก 3 แหล่งข้อมูลแรก หรือแหล่งข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคม โครงสร้างที่สำคัญของสังคม รวมทั้งความมุ่งหวังจากคนในท้องถิ่น ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ แหล่งข้อมูลที่สอง คือแหล่งข้อมูลด้านนักเรียน ได้แก่ ความต้องการ ความเข้าใจ ความสามารถ และคุณลักษณะที่

พึงประสงค์ สมรรถนะ ตามที่หลักสูตรแห่งชาติต้องการ และแหล่งที่สามจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัย ที่สรุปผลการวิจัยและข้อคิดที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเมื่อรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ได้แล้วต้องนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเมื่อกำหนดเป้าหมายได้แล้ว ต้องนำมาศึกษาร่วมกันกับทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยา การศึกษากลุ่มต่างๆ เพื่อนำผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้มาผสมผสานกับแนวคิดพื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา จึงสามารถสรุปเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ไทเลอร์ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. นักเรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์
2. กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะทำให้ให้นักเรียนพึงพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์
3. กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรอยู่ในขอบข่ายความพอใจที่พึงปฏิบัติได้
4. กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้อาจนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียว ในทำนองเดียวกันกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงอย่างเดียวอาจตอบสนองจุดประสงค์หลาย ๆ ข้อก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เพื่อจะตรวจสอบดูว่าการเรียนการสอนได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรจะมีการปรับแก้ในส่วนใดบ้าง ควรพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง
2. วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น
3. ศึกษาสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม
4. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นปรนัย (Objectivity) ความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity)

5. การพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องปรับแก้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ส่วนเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis, 1981) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับแนวคิดของไทเลอร์ ดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขต ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตร
 ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

นอกจากนี้ Hilda Taba (1902-1967) เป็นผู้ให้ความสำคัญกับครูผู้สอนในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร โดยมีกระบวนการ 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of needs) การศึกษาความต้องการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ผู้พัฒนาหลักสูตร (ครู) จะต้องวินิจฉัยประสบการณ์ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเพื่อนำมากำหนดเนื้อหาของหลักสูตร

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Formulation of objectives) เมื่อทราบความต้องการของผู้เรียนหรือของสังคมแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งจะใช้กำหนดเนื้อหาว่าจะมีความเฉพาะเจาะจงเพียงใดและวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. การเลือกเนื้อหา (Selection of content) ผู้พัฒนาหลักสูตรเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาให้ผู้เรียนศึกษาโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ เนื้อหาที่เลือกมานั้นจะต้องมีความตรง (Validity) ตามวัตถุประสงค์และมีนัยสำคัญ (Significance) ต่อผู้เรียน

4. การจัดองค์ประกอบของเนื้อหา (Organization of content) เนื้อหาที่คัดเลือกมาได้นั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องนำมาจัดเรียงลำดับ (sequence) โดยใช้เกณฑ์หรือระบบบางอย่าง ทั้งยังจะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงและการเน้น (Focus) ให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ที่จะสอนและระดับของผู้เรียน

5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องพิจารณาเรื่องของการจัดเรียงลำดับประสบการณ์ และจะต้องเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

6. การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of learning experiences) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงยุทธศาสตร์การสอนที่สำคัญคือการพัฒนากระบวนการสร้างมโนทัศน์ (Strategic of concept attainment) และคำนึงถึงคำถามสำคัญ ได้แก่ จะทำอย่างไรให้เนื้อหาสาระสอดคล้องกับประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน และจะทำอย่างไรให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สอดคล้องและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล

7. การวินิจฉัยว่าสิ่งที่จะประเมินคืออะไรและจะใช้วิธีการและเครื่องมือใดในการประเมิน (Determination of what to evaluate and of the ways and means of doing it) นักหลักสูตรจะต้องประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยจะต้องตอบคำถามว่าจะประเมินคุณภาพของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างไรและจะใช้เครื่องมือและวิธีการใดในการประเมิน

นอกจากแนวคิดนักการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร โดยระบุขั้นตอนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น งานวิจัยของ จริยา ศรีเพชร (2550) ได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องคลองมหาสวัสดิ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูล

พื้นฐาน วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ศึกษาความต้องการของนักเรียน ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง คลองมหาสวัสดิ์ ได้แก่ศึกษานิเทศก์ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ในท้องถิ่น ศึกษาข้อมูลท้องถิ่นคลองมหาสวัสดิ์ ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยหลักสูตรฉบับร่างประกอบด้วยแนวคิด หลักการ จุดหมาย คำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โครงสร้าง ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา นำหลักสูตรที่พัฒนาไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคลองมหาสวัสดิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนในเรื่อง คลองมหาสวัสดิ์ ความสามารถในการทำโครงการของนักเรียน และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร เรื่อง คลองมหาสวัสดิ์ ทำนองเดียวกันกับงานวิจัยของธัญดา ไตรวนาธรรม (2553) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า สู่งานอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ สอบถามความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี 3 คน เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประเมิน ตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงหลักสูตร ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศสตรีวิทยา พุทธมณฑล โดยทำการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ Pre Experimental research แบบ The One Group Pretest – Posttest Design และ

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการใช้และปรับปรุงหลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไขให้
ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ
สังค อุทรานันท์ (2532) 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยอาศัยการระดมความคิด แสวงหาคำตอบ
เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาของสถานศึกษา การจัดหลักสูตรท้องถิ่น ความต้องการของผู้เรียน
เนื้อหาหลักสูตร หลักและวิธีการจัดการเรียนรู้จากผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้ปกครอง
นักเรียนและนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดจุดมุ่งหมายของ
หลักสูตร คัดเลือกและจัดเนื้อหา กำหนดวิธีการประเมินผล จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร มีการ
ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านการวัดและ
ประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร โดยการ ดำเนินการสอนตามหลักสูตรและนิเทศการ
ใช้หลักสูตร บันทึกผลการใช้หลักสูตรเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข

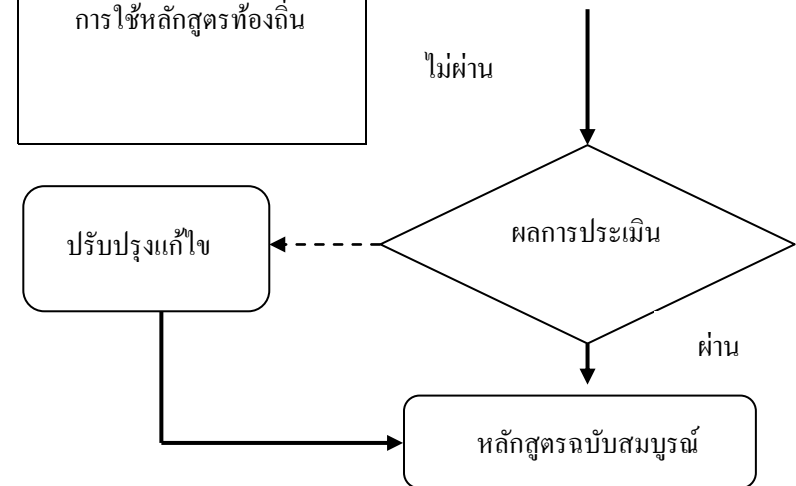
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้และปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อจะตรวจสอบว่าการ
เรียนการสอนได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรจะมีการปรับแก้ในส่วนใดบ้าง

ขั้นตอนที่ 1 (วิจัย) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
<ol style="list-style-type: none"> วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนโนนหันวิทยายน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศึกษาความต้องการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และรูปแบบของหลักสูตร ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สวนสวยด้วยสองมือ จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนโครงการอาชีพ ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กระบวนการปฏิบัติจากเอกสารตำรา ศึกษาข้อมูลการจัดสวนและพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 (พัฒนา) พัฒนาหลักสูตร
<p>พัฒนาหลักสูตร</p> <ol style="list-style-type: none"> วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้
ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร
ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 (วิจัย) ทดลองใช้หลักสูตร
<ol style="list-style-type: none"> ทดสอบการเรียนรู้ก่อน ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโนนหันวิทยายน จำนวน 33 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้านการปฏิบัติงาน ทดสอบผลการเรียนรู้หลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 (พัฒนา) ประเมินผลและปรับปรุง
<ol style="list-style-type: none"> ผลการเรียนรู้ เรื่อง สวนสวยด้วยสองมือ ผลการปฏิบัติงานจัดสวน ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สวนสวยด้วยสองมือ

แผนภูมิที่ 7 กรอบแนวคิดของการวิจัย

